

Tribuna

s u p l i m e n t

DOCUMENTA

ProEtnica 2006

ZILELE COMUNITĂȚILOR ETNICE DIN ROMÂNIA

Festival organizat de Centrul Educațional Interetnic pentru Tineret Sighișoara

Mon Amour @ proetnica.ro

Adrian Ivanițchi

Dacă cineva scrie la computer „ProEtnica” imediat apare sub cuvânt o linie roșie care spune că așa ceva nu există în memoria lui. Să însemne acest fapt că și sârmana „sculă” e tolerantă și cu minoritățile? Vezi bine că așa e, din moment ce totuși poți scrie, iar prefixul acesta „Pro” e într-o vertiginosă ascensiune, în vocabularul limbii române ultramoderne, încât va intra în legalitatea memoriilor naturale sau artificiale foarte curând.

Ce-i de fapt „ProEtnica” asta? E un proiect, un festival? O chermeză, sau o stare de spirit? E o adunare, o înmulțire sau poate o eternă egalitate?

Desigur interviul cu Volker Reiter, pe care puteți să-l citiți în acest generos supliment al revistei „Tribuna”, interviu care are loc în același timp în care scriu aceste rânduri, vă va lămuri deplin.

Rostul vorbelor mele e altul.

O poveste a „ProEtnici”, mai mult sau mai puțin romanțată, aproape anecdotică și cât de cât, reală.

Pentru a avea un început voi transcrie o afirmație a academicianului Răzvan Theodorescu la deschiderea primei ediții în 2001: „Dreptul la identitate culturală este o expresie a diversității culturale a lumii, a dreptului la diferență”.

Iar Mircea Florian în recitalul din 25 august 2006 spunea: „Numai știind diferențele și asemănările. oamenii se pot apropia mai bine”.

Iată așadar, la o distanță de 6 ani, în câteva vorbe, aceeași idee proetnică revelată.

și acum povestea. Am participat la primele seminarii pregătitoare la începutul anului 2001, cu o curiozitate nedisimulată, căutând skepsisul

acestui proiect nemaiauzit. Nu reprezentam nici o minoritate, deși cu ușurință mă puteam revendica la cel puțin trei dintre ele. Îi rămân îndatorat lui Volker Reiter că nu m-a aruncat pe ușă afară ci m-a lăsat să-i cunosc pe cei care mi-au devenit prieteni, dacă ar fi să-i amintesc doar pe Edi Antonian, Florin Reguș, Oana Haldanu, Mima Radan, Luciana Friedman și mulți alții, dar și laboratorul de producție al unui festival. Era multă bucurie la acele întâlniri, poate mai puțin profesionalism, asta însă nu părea important.

Festivalul începe sâmbătă 25 august 2001 și se termină marți 28 august. Prezența cea mai numeroasă este a grecilor cu șase ansambluri. Recitaluri mai importante: Costi Ioniță în mare vogă atunci, Mircea Baniciu, Hara, la început de drum, și desigur Desperado. Singurul absent: taurul la proțap, care s-a încăpățânat să nu fie prezent nici la ediția a doua, decât învăluit în detergenții ce nu aparțineau organizatorilor, ci organelor mereu atente și competente.

Ediția a doua a adus mai multe ansambluri ale minorităților, unul din Sardinia, și ei minoritari în Italia, „Terra Mea”, și recitaluri importante - Holograf, Proconsul, Ducu Bertzi, Riff, Narcisa Suci, și marea minune pe atunci, Adrian Copilul Minune. Finalul tot cu Desperado, care creează dependența muzicală a sfârșitului de festival până la ediția a șasea.

Apare Agora și va rămâne publicația mereu mai bună a fiecărei sărbători la care au scris jurnaliștii cei mai importanți ai comunităților etnice.

În 2003, pe lângă Taxi, Vasile șeicar, BlackBeers, Night Loosers, Bere Gratis, apare o puternică secțiune *dance*

maghiară cu Dancs Anamarie, Cocktail, Mr. Kely și Klamy (din Ungaria).

Ediția a patra a fost a secțiunii ProEtnica Poetica, moderată de poetul și compozitorul Dinu Olărașu cu poeți și cântăreți folk, dar și cu Direcția 5, VH2, și Fanfara lui Crăciun din 10 prăjini. Începe colaborarea cu Institutul de Studii Internaționale al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, care devine esențială la următoarele ediții prin activarea laturii științifice a festivalului. Mulțumiri domnului conf. dr. Adrian Ivan, domnului dr. Lucian Nastasă și colaboratorilor lor.

Apare calendarul „ProEtnica” pentru anul 2005 în limbile română și engleză.

Ediția a cincea aduce pentru prima dată în recital formația de muzică evreiască Mazeltov din Cluj-Napoca, Berti Barbera și Nicu Patoi, din nou Mircea Baniciu, Fanfara 10 prăjini, Hara, și Desperado. Primele reprezentații de teatru de păpuși, în colaborare cu Centrul cultural Petre Țuțea. Este ediția care stabilește ca locul de manifestare a festivalului „ProEtnica” să fie exclusiv în cetatea Sighișoara.

Anul acesta el s-a desfășurat de-a lungul a zece zile cu o participare mai numeroasă din partea minorităților, cu recitaluri de mare valoare, dacă ar fi să amintesc doar pe Harry Tavitian, Mircea Florian, Nadara (muzică țigănească), VH2, Gyuri Pascu, Kașca, Sinkord și Teodora și din nou Hara și Desperado.

Rândurile acestea poate oscilează între raportul către forurile superioare, (care nu există pentru noi) și relatările pentru prieteni (care există bineînțeles). Cu partea reală m-am mai descurcat, deși memoria mi-e tot mai șubredă, latura anecdotică e minimă, iar poetica o las în seama lui Dinu Olărașu care scria într-un număr din Agora 2004: „Vom locui într-o singură inimă, / Iar pietrele, toate pietrele din cetate / Se vor bucura împreună cu noi.”

Centrul și miezul lui

Dan Lotoțchi

Exista în politica de lemn a anilor (definitiv) trecuți o *încurajare* discriminatorie a minoritarului: el avea acces la „visul de aur” și „noua societate” doar dacă dansa după muzica știută: cu surle și trâmbițe, chiar dacă inven-

tarul instrumentar propunea confuzii: într-un licăr de lampă ce ardea aripile fluturilor din proximitate. și iată că fluturii au rămas liberi cu amendamentul fluturilor. Comunitatea fluturilor liberi e liberă de proximități, datorită Sighișoarei, în aerul dens al condensării: flacăra iradiind, dans comunitar, peste prejudecăți și interdicții. Spațiul vorbește din nou pe limba lui muzicală. Muzicala și zicala limbă, care nu pre limba ei piere ci iradiază semne de aripi, pe o spirală creatoare de noi ritmuri în universul uman al comunicării. Bucuria de a fi viu, de a-ți arăta bucuria de a fi viu, de a iubi femeia frumoasă, indiferent de limba ei maternă, de a ieși din labirintul minotaurului minoritar, spre o deschidere europeană. Nici unde și nici când dar nu ca la acest festival: aripa lor, a păsării, a libelulei, a genului de aripă pe acoperișul lumii: Icar e și el prezent. Într-aripând aerul arzând dintre reactoare. Dacă și aici e limbaj metaforico-lemn, numinosul participant ne va ierta aceste rânduri care nu pot transmuta bucuria unui fest pe coordonate lizibile. A se nota: lizibil e doar prilejul, și nu binomul lui: lăsați minoritățile să vină așa și vom sighișoreni tocmai așa, tot mai așa. Formula e însă perfectibilă. Prilejul de a se întâmpla aceste întâlniri pentru o cetate a cosmosului e însă unică. Vibrație cosmopolită.

Nu putem uita etimologia propusă de Carl Sagan într-un serial despre „Ascensiunea omului” difuzat în anii pomeniți, la Teleenciclopedie. Schimbarea de sens e semnificativă: a fi cosmopolit nu mai poate fi amendabil, eclectic, blamabil sau chiar condamnat de o politică a izolării. Ab origine - a fi cosmopolit înseamnă a fi cetățean al cosmosului. Cosmos. Polis. Un cosmos iradiant, spre comunități găzduibile. Flacăra și cenușa, zid și ocol protegitor. Centrul Interetnic vă convoacă la o permanență -ocrotitoare.

„Nu trebuie să preluăm toate ideile din vestul Europei și să ajungem la o Europă fără spiritualitate.”

Interviu cu domnul Volker Reiter, director al Centrului Educațional Interetnic pentru Tineret din Sighișoara

Letiția Ilea: -Domnule Volker Reiter, în calitate de director al Centrului Educațional Interetnic pentru Tineret din Sighișoara, v-aș ruga să-mi spuneți mai întâi cum s-a înființat acest centru.

Volker Reiter: - Prima idee a fost să se facă un centru de întâlnire a tinerilor. În anul 2000 s-a creat, din întâmplare sau destin, cine știe, Pactul de Stabilitate pentru sud-estul Europei. Institutul pentru Relații Culturale Externe din Stuttgart (IFA) la care lucram atunci a căutat proiecte pentru Pactul de Stabilitate și atunci am formulat eu proiectul de a înființa și de a crea un centru educațional interetnic pentru tineret. Ulterior printr-un proiect depus la IFA am obținut finanțarea necesară.

- De ce ați ales Sighișoara?

- Nu știu dacă eu am ales Sighișoara sau Sighișoara m-a ales pe mine. Cetatea Sighișoarei avea în trecut rolul de a delimita invadatorii de invadați; astăzi, prin antiteză cu evenimentele istoriei, ea este un loc preferat pentru întâlnirea între diferite culturi, popoare, etnii. Noi ne-am gândit că o clădire din cetate ar fi cea mai potrivită pentru ca tinerii să se simtă în largul lor. Clădirile de pe strada Bastionului, unde ne-am stabilit, erau goale; doar câteva camere erau locuite. Ele au fost consolidate și renovate și arată așa cum le vedeți astăzi. Complexul actual are 53 de camere, sală de conferințe și tot ce trebuie pentru un centru de întâlnire. Centrul are cinci angajați și este în același timp asociat unic al unui SRL, Interetnica SRL, prin care desfășurăm activități comerciale: cazare, gastronomie etc. Așa că, după finanțarea din pactul de stabilitate, la ora actuală ne auto-finanțăm.

- Care au fost cele mai importante proiecte pe care le-ați derulat în acești șase ani?

- La început, primul proiect și cel mai important a fost bineînțeles reamenajarea clădirilor, un proiect care mi se pare etern pentru că tot timpul mai găsim câte ceva de lucru la clădirile acestea vechi, ca să le facem tot mai frumoase. A fost apoi crearea unui staff, a unei echipe cu care să lucrăm; asta durează, nu poți să începi de la zero și să funcționeze totul din start. A durat doi-trei ani până când am găsit tot ce ne trebuie, până ne-am maturizat puțin. Eram și noi visători, suntem și acum, dar la început eram chiar naivi. Proiectele pe care le-am derulat de-a lungul anilor au fost locale, naționale și internaționale. Pe plan local, am organizat și organizăm expoziții, audii muzicale, cenacluri, și avem spre exemplu un proiect cu un post de radio, Radio One, în colaborare cu Forumul Democrat al Germanilor, cu Asociația școlii din Deal și cu Liceul Joseph Halrich. Elevii produc emisiuni de radio care sunt difuzate în timpul pauzelor. Dorim să intermediem astfel tehnici de radio și metode de mass media, dar și să identificăm formele de manipulare mediatică.

- Pe plan național, cel mai important proiect este, cred, Festivalul ProEtnica, ajuns, iată, la a șasea ediție. De unde a pornit acest proiect? Mai există vreunul asemănător în România, de o asemenea amploare?

- Ideea festivalului a apărut din întâmplare, atunci când la interviul pentru angajarea staff-ului

care urma să lucreze la centru nostru candidații au fost întrebați ce ar face în cazul în care ar trebui să organizeze un festival interetnic. Nu știu să mai existe un proiect comparabil pe plan național. ProEtnica este un proiect al Centrului Educațional Interetnic pentru Tineret împreună cu cele douăzeci de comunități etnice din România. Noi dorim să le oferim o bază organizatorică pentru a se putea exprima pe toate planurile care există în viața lor. Acesta ar fi idealul nostru și probabil și idealul lor. Că nu reușim în totalitate, asta este cu totul altceva. Există manifestări artistice pe scena festivalului, dar mai sunt și o serie de conferințe la Primărie care din păcate nu au o foarte mare audiență.

- Ele sunt totuși de o înaltă ținută.

- Da, a fost de exemplu conferința domnului profesor Andrei Marga, care a fost foarte valoroasă din toate punctele de vedere, a fost apoi domnul Harry Kuller din partea evreilor, domnul Adrian Ivan, domnul Lucian Nastasă și e păcat că lumea nu a participat în număr mai mare. și la meșteșuguri s-ar putea să avem o bogăție mult mai mare, nu ajunge dacă expui. În concluzie, Festivalul ar putea să fie mult mai dinamic, mai plin de viață. Mai sunt multe lucruri pe care dorim să le facem, ProEtnica este ca o ființă vie care există în viitor, care devine. Este un proiect concret al societății civile. Sincer, însă, este foarte greu să colaborezi cu douăzeci de comunități etnice, dar cred, totuși, că suntem pe drumul cel bun. În timpul Festivalului se creează o atmosferă de pace și toleranță între oameni, o cultură socială, s-ar putea spune.

- Centrul pe care îl conduceți are și proiecte pe plan literar?

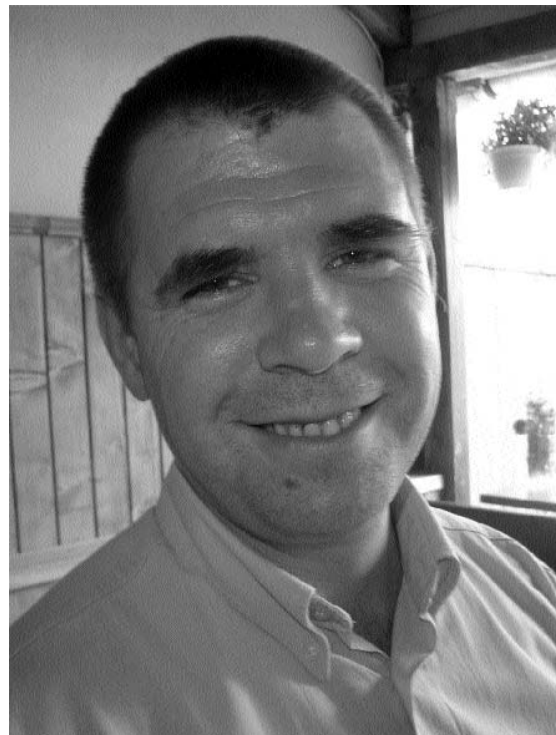
- Am colaborat la lansări de carte: a fost de exemplu Dieter Schlesak și a citit din opera lui, a fost o seară minunată acum doi ani. Am sprijinit inițiative literare, dar totuși nu pot să spun că literatura este un scop al muncii noastre, este mai mult ceva tangențial.

- Care sunt proiectele dumneavoastră cu componentă internațională?

- Suntem prinși într-un lanț de proiecte cu un centru internațional din Bavaria, unde la ora actuală am trimis o voluntară care face un serviciu de voluntariat de un an de zile, și sunt implicați tineri din Germania, Cehia, Polonia și România, care se vor întâlni, cred, prima dată la Sighișoara. Cred că în februarie vom avea primul seminar din acest lanț de proiecte. Mai avem un proiect cu o organizație din Berlin, care implică Rusia, România, Serbia, Kosovo, Muntenegru și tot așa o să participăm la seminarii în țările respective, iar ei vor veni la noi să construim împreună cu tinerii ceea ce vrem să fie și Europa.

- Se poate vorbi de un scop, de o idee generală, o ținută constantă pe care o urmăriți?

- Bineînțeles că avem un scop general: transformarea materiei în spirit sau eliberarea spiritului din materie. Așa cum un artist modelează lutul sau un sculptor scoate o figură dintr-o piatră, așa dorim noi, prin educarea oamenilor, să formăm, să modelăm societatea. Asta urmărim, aici dorim să ajungem, să dăm o direcție pe care

noi o credem bună societății de azi. Sigur, și artistul găsește uneori o piatră mai tare, mai rezistentă, dar nu ne descurajăm.

- Cum apreciați activitatea centrului pe care îl conduceți în perspectiva integrării europene a României?

- Mihail Gorbaciov a rotunjit imaginea cu casa Europei. Există multe concepții despre cum poate să arate această casă. Va fi o casă a birocratilor sau va fi o casă a ecumenismului, a toleranței, o casă spirituală sau una materialistă? Aceasta este întrebarea. și noi avem acum posibilitatea de a participa creativ la construirea Europei. Europa nu înseamnă numai Uniunea Europeană, care este un organism supranațional. Europa vrea să fie altceva. Mă refer aici la ideile lui Dostoievski, din discursul lui despre Pușkin, sau din povestea lui despre Anticrist. Uniunea Europeană e binevenită, dar trebuie să avem grijă ca ea să nu degradeze ideea Europei într-un imperialism provenit din vestul Europei. Nu trebuie să preluăm toate ideile din vestul Europei și să ajungem la o Europă fără spiritualitate.

- Ce se va întâmpla cu această diversitate culturală, pe care o întâlnim și aici, la ProEtnica, în condițiile viitoare unificării Europene? Va avea loc o nivelare, o ștergere a diferențelor?

- Există întotdeauna riscul de a nivela diversitatea. Fiecare om are mai multe identități. Are o identitate în societate, o identitate în familie, o identitate etnică, o alta care s-ar putea numi eul omului, și poate chiar și mai multe identități pe mai multe planuri pe care deocamdată poate că nici nu le știm sau de care nu suntem conștienți. Există riscul să nivelăm aceste identități și să credem că avem numai o singură identitate. Dacă nivelăm totul, și peste tot vedem Mc Donald's-uri și numai aceleași produse pe piața multinațională, dacă produsele regionale dispar și gusturile regionale dispar... eu văd un mic risc în asta.

- Care sunt proiectele Centrului Interetnic pe termen lung?

- Să îmbunătățim și să perfecționăm proiectele pe care le-am început. Nu vrem să avem o activitate foarte largă sau să facem foarte multe. Vrem să facem bine, foarte bine, să perfecționăm ceea ce am început.

- Vă mulțumesc.

Interviu realizat de
Letiția Ilea

Identitățile etnice și identitatea europeană

Andrei Marga

Tranziția din Europa Centrală și Răsăriteană a pus două probleme principale cu privire la identitățile etnice. Prima problemă este conținută în întrebarea „cum se face autoidentificarea etnică?”. A doua problemă poate fi redată în termenii relației dintre *the politics of equal dignity* și *the politics of difference* în condițiile de astăzi.

Prima problemă s-a pus în condițiile în care autoidentificarea etnică – adică autoidentificarea cu cutare națiune sau naționalitate – s-a făcut în multe comunități din Europa Centrală și Răsăriteană, în anii tranziției, în mod tradițional, prin revenirea la simboluri naționale ale trecutului. În multe locuri, tranziția a reactivat simbolistica națională reprimată sub presiunea la internaționalizare exercitată de ideologia comunismului. Am arătat, în *Rumänische ethnische Identifizierung* (1995), că de pildă, în cultura română s-au formulat în timp diferite identificări naționale: prin situații istorice, prin mentalitățile timpului, prin ascendența istorică, prin religie, prin viziunea asupra lumii, prin morală, prin limbă. Astfel de identificări se găsesc, desigur, și în celelalte culturi ale Europei centrale și Răsăritene. Toate țin însă de registrul identificărilor etnice tradiționale. Dar și în cultura română, ca și în celelalte culturi, au fost și voci favorabile unei identificări non-tradiționale, prin performanțe exemplare în cunoaștere, tehnologie, modernizarea instituțională, arte, filosofie. *Tranziția a arătat clar că acele țări în care autoidentificarea etnică a luat mai devreme forma identificărilor non-tradiționale, prin performanțe exemplare, în care, altfel spus, naționalismul etnic a băttut în retragere, modernizare s-a făcut mai profund și mai repede.*

A doua problemă a apărut imediat după 1989, pe fondul asigurat de preluarea în țările Europei Centrale și Răsăritene a doctrinei drepturilor și libertăților fundamentale ale individului și cetățeanului, și este „naturală” pentru un stat modern. Într-un astfel de stat, dată fiind recunoașterea de drepturi și libertăți fundamentale ale individului și cetățeanului, este normal ca pe trunchiul drepturilor și libertăților individuale să se solicite drepturi și libertăți colective, ceea ce s-a și petrecut. Solicitarea a fost mai intensă întrucât survenea după decenii de restricții privind posibilitățile de exprimare a minorităților, ca efect al aceleiași presiuni ideologice la internaționalizare prin reducerea particularităților de grup. Politica „equal dignity”, încorporată în noile constituții și legi, era astfel „provocată” și pusă la încercare de presiunea la „diferențiere” venită din partea minorităților etnice. Era evident, destul de devreme, că soluții proaspete la vechea (pentru regiune) problemă a minorităților trebuiau găsite, ca o condiție a modernizării și încheierii tranziției. Formula „renașterii statului național”, ce-și găsea avocați printre succesorii regimurilor răsturnate în 1989, nu era realistă în condițiile văditelor diferențe culturale dintre comunitățile etnice și ale globalizării. Formula diametral opusă, a „noului

pluralism”, ce prevedea recunoașterea diversității culturale a comunităților etnice, lăsa în afara abordării interacțiunea inevitabilă a grupurilor în statul modern. „Federalismul”, ce s-a dovedit soluția în multe țări occidentale, avea prea puține premise culturale în unele țări din regiune. Soluția care a câștigat teren în regiune și care a dus, atunci când a fost aplicată, la succes, a fost cea a „liberalismului substantiv”.

Acesta pleacă de la observația că statul modern, întemeiat pe doctrina drepturilor și libertăților fundamentale ale individului și cetățeanului, cuprinde în dreptul său pozitiv nu numai libertățile individuale, ci și dreptul de a asuma aceste libertăți în așa fel încât diferențierile culturale să devină posibile. Nu este acceptabilă, din motive principiale, restrângerea drepturilor și libertăților individuale. Legalitate și,

mai precis, generalitatea legilor sau, mai concis, *the politics of equal dignity* rămâne singurul teren de pe care o *politics of difference* se poate desfășura cu succes. În acest sens, drepturile colective se cuvin recunoscute ca efect al generalității drepturilor și libertăților individuale, iar structura individualistă a legislației trebuie păstrată. Pe de altă parte, legislația este de conceput nu doar ca un ansamblu de legi pozitive, ci și ca rezultat al unor proiecte politice, iar culturile diversificate, particularizate național, trebuie să fie gata nu numai să intre în interacțiune, ci și să se adapteze reciproc și, la nevoie, să-și asume revizia.

În țările Europei Centrale și Răsăritene au avut loc dezbateri de diferite grade de intensitate privind cuplarea dintre *the politics of equal dignity* și *the politics of difference*. Acolo unde s-a ieșit din identificări etnice tradiționale și s-a promovat mai devreme optica amintită mai sus, modernizarea nu numai că nu a întâlnit piedici „identitare”, dar a avut în corelarea identităților o nouă resursă.

Tranziția de la socialismul răsăritean la societatea deschisă s-a făcut în legătură cu procesul integrării europene a țărilor Europei

Centrale și Răsăritene. De aceea, pe fondul reafirmării identităților, în consecința adeziunii la statul modern și a dezvoltării acestuia, problema formării identității europene și a corelării ei cu celelalte identități a intrat pe agenda autorităților, comunităților, cetățenilor. Identitățile tradiționale nu s-au mai putut aborda realist fără a asuma identitatea europeană.

Identitatea europeană nu este, prin natura ei, un simplu dat al istoriei, efect al situației în geografia Europei și al participării la evoluția istorică a acesteia, ci un rezultat, efectul unor performanțe. Desigur, rămâne oricând la îndemână posibilitatea de a invoca caractere ale Europei bazate pe datele înregistrate ale culturii ei. Multe concepții ale identității europene invocă astfel de caractere și ajung să exalte un grup de caractere sau altul în lăuntru unei „paradigme” – aș numi-o *paradigma diversității* – care nu face până la urmă decât să descrie ceea ce este. Edgar Morin, de pildă, în *Die kulturelle Identität Europas* (1988), concepe identitatea europeană ca „ein Strudel von Wechselwirkungen zwischen vielen « Dialogiken »”, precum religie - rațiune, credință - îndoială, gândire mitică - gândire critică, empirism - raționalism, existență - idee, specific - universal, problematizare - nouă întemeiere, filosofie - știință a naturii, educație umanistă - educație naturalist-științifică, vechinou, tradiție - evoluție, reacțiune - revoluție, individ - colectivitate, imanentă - transcendentă, Hamlet - Proteus, Don Quijote - Sancho Panza etc. „Diese « Dialogik » ist das entscheidende Charakteristikum der kulturellen Identität Europas, und nicht etwas dieser oder jener ihrer Bestandteile oder Augenblicke » (in Edgar Morin, op. cit.). Trece peste întrebarea dacă o astfel de descriere specifică cultura europeană în mod univoc, ca și peste observația că, odată descrisă identitatea europeană cu „paradigma diversității”, toți cei care au respirat aerul dintre Atlantic și Urali aparțin identității europene.

În fapt, procedurile de integrare a diferitelor țări în Uniunea Europeană au plecat de la intuiția că nu este destul să respiri aerul continentului pentru a fi european, că european, înainte de a fi, se devine. În locul unei abordări statice a identității europene s-a promovat, pe bună dreptate, o concepere dinamică a acestei identități, concentrată asupra caracteristicilor genezei identității europene.

Identitatea europeană se lasă reconstruită – așa cum am argumentat în *Filosofia unificării europene* (1997) – ca o cultură legată de știință, orientată spre cunoaștere factuală și pusă în serviciul rezolvării de probleme de viață ale oamenilor; de tehnologie și tehnică bazată pe cunoaștere științifică; de comportament economic cu randament; de administrație ce trece examenul eficienței; de cultura dreptului ce promovează individul; de drepturi fundamentale și inalienabile ale persoanei umane; de derivarea voinței politice din dezbaterile democratice; de reflexivitatea culturală. Acestea sunt caractere ale genezei culturii europene, iar preluarea lor în conceperea identității europene conferă acestei nu numai capacitate descriptivă, ci și necesara componentă normativă. ■

Italienii la Sighișoara Valentino Iuliano

În zilele când nu e foarte multă lume, atmosfera încântătorului Burg medieval îndeamnă vizitatorul la visare. Turnul cu ceas, Piața centrală, Scara acoperită și Biserica din Deal sunt numai câteva dintre locațiile ce trebuie vizitate, iar dacă trecătorul dorește să afle câteva lucruri despre vechii locuitori (intemeietori) ai cetății Sighișoarei atunci trebuie să facă o plimbare prin Cimitirul din deal. Dimpotrivă, cu ocazia evenimentelor festive, întreaga atmosferă se animă, umplându-se de turiști din toată lumea și de români dornici să cunoască latura sărbătorească a frumoasei Sighișoare. Cu aceste ocazii plimbarea prin cetate este doar o opțiune de relaxare. Evenimente precum faimosul Festival Medieval și tot mai cunoscutul Festival al Minorităților „ProEtnica” sunt ocazii în care toată lumea se distrează. Atât interesante reprezentări de pe scenele ce se amenajează, cât și tipicele localuri îl determină pe vizitator să se bucure cât mai mult de timpul

petrecut în Sighișoara. Ediția cu numărul șase a festivalului „ProEtnica” a fost fcin nou o ocazie în care minoritățile au arătat tot ce au mai reprezentativ și mai bun, oferind celor care au venit să urmărească festivalul amintiri plăcute și elemente educative legate propriile lor valori culturale.

Italienii din România, reprezentați de Asociația Italienilor din România „RO.AS.IT” au venit la această ediție a festivalului „ProEtnica” printre cei mai numeroși și mai bine pregătiți. Binecunoscutul grup de dansuri „Di nuovo insieme” de la Iași a avut două reprezentări pe scena festivalului, sâmbătă 19 august și duminică 20 august. Corul de la Craiova a evoluat miercuri 23 august iar formația corală de copii de la Albeștii de Muscel pe 22 august, demonstrând auditoriului cât de bine s-a pregătit pentru prima apariție la un festival național de minorități.

Nici standurile și expozițiile nu au lipsit, cei 4 artiști plastici ai noștri de la Oțelu Roșu și Timișoara și-au expus creațiile și, surpriză, au cântat și live în formație de trio (chitară clasică, chitară electrică, clape și voce), melodii italiene, în cadrul secțiunii „Poetica ProEtnica”

Reprezentativitatea italienilor pe zone ale țării a fost bună iar repertoriile, îndrăznim să credem că au încântat spectatorii.

Korcea- „patria” imigrației albaneze din România Marius Dobrescu

Comunitatea albaneză din România provine, în proporție de 95 la sută, din orașul și districtul Korcea. Ce i-a făcut pe korceari să prefere România? Înainte de toate trebuie spus un lucru: Korcea a fost leagănul civilizației aromâne. Conviețuirea alături de aromâni explică în mare parte ușurința albanezilor ajunși în țara noastră de a învăța limba română. În plus, aproape toți erau creștini ortodocși, ceea ce a

constituit un important atu pentru alegerea destinației în epoca la care ne referim. Dar mai presus de toate, albanezii stabiliți în România au găsit aici un mediu extrem de prietenos, care i-a absorbit și i-a ajutat să se integreze cu mare rezeziune. Oameni harnici, mânați din urmă de sărăcia care-i alungase de acasă, albanezii au muncit cu tenacitate și au reușit să se ridice la un statut economic și social de invidiat. Aproape că nu a existat familie albaneză care să nu posede, la un moment dat, proprietăți, vii, case și prăvălii. și-au înființat societăți patriotice și culturale în cadrul cărora au desfășurat o vie activitate comunitară. „Perioada de aur” a acestei minorități, dacă poate fi numită așa, a fost între 1880 și 1930.

Acum, câteva cuvinte despre districtul Korcea: este situat în sud-estul Albaniei și se mărginește cu districtele Elbasan, Gjirokastra și Berat, cu Macedonia și Grecia. Este format din patru raioane: Korça, Pogradet, Devoll și Kolonja. Munții ocupă mai mult de jumătate din teritoriu. Clima este continental-mediteraneană, cu ierni friguroase și veri uscate și calde. Temperatura medie anuală este de 10,6 grade Celsius. Luna cea mai ploioasă este noiembrie. Districtul dispune de o suprafață împădurită de peste 132 mii hectare, în care domină stejarul, plopul, teiul și bradul. Cele două lacuri Prespa (cea Mare și cea Mică), situate la o înălțime de 1438 m sunt de o frumusețe tulburătoare.

Dacă ne referim doar la raionul Korcea, trebuie remarcat că aici funcționează 148 de școli, dintre care cele mai multe sunt rurale: 129. Majoritatea (124) sunt școli de opt ani, 23 sunt licee și o universitate. Tot raionul Korcea dispune de un cinematograful cu 240 de locuri, un teatru cu 480 de locuri, două biblioteci, un muzeu și 140 de monumente culturale. În raion sunt 6 orașe, 31 de comune și 344 de sate. Tot aici există un stadion cu capacitatea de 6500 de locuri, un palat al sporturilor cu 2400 de locuri, șase școli cu săli de sport și 48 de terenuri speciale în comune.

Se spune că și Korcea, la fel ca fratele său mai mare, Bucureștiul, a fost considerată un Mic Paris. Arhitectura, cultura și civilizația ei i-au dat dreptul să se bucure de acest apelativ onorant. Aici s-a deschis prima școală în limba albaneză, iar tradiția învățământului în limba națională are un faimos precursor în Naum Veqilharxhi, considerat cel mai de seamă iluminist albanez (o mare parte din viața acestuia s-a desfășurat la Brăila, în România). și tot la Korcea s-au născut mari artiști ai penelului, precum David Selenica, frații Zografi, ori mai nou Vangjush Mio, Spiro Xega, Guri Madhi. Nu departe de Korcea, la Pogradec, a trăit marele romantic al poeziei albaneze, Lasgush Poradeci, și tot de aici a plecat Mitrush Kuteli, un adevărat Sadoveanu shqiptar (ambii au trăit și s-au format în România, la București). Korcea a dat lumii muzicale și literare mari nume de artiști. Dar, mai presus de toate, orașul acesta a dat minunatele serenade, în care iubește, oftează și cântă sufletul korçar. Mari interpreți lirici albanezi, a căror faimă a depășit hotarele Albaniei, au plecat de la Korça, după ce și-au îndulcit sufletul cu nectarul îmbătător al serenadelor.

Serenada și „Serenada” Marius Dobrescu

Serenada e un fel de sport național la Korcea. În fiecare casă există o chitară sau o mandolină. Pe mulți dintre korceari, serenadele i-au însurat, se spune în oraș. Uite, bunăoară, povestea lui Tole Adhami, un băiat sărac de n-avea nici după ce bea apă, care s-a îndrăgostit de o fată bogată. Părinții fetei n-au vrut să i-o dea și l-au îndemnat să plece în America, să facă bani și abia după aceea vor mai vedea... Numai că serenada a fost mai tare ca toți.

Tole era un cântăreț extraordinar, un tenor de mare clasă, și vocea lui a ținut loc și de avere și de tot. Ascultându-l seară de seară, fata s-a îndrăgostit lulea de el și n-a mai vrut pe altcineva. și astăzi, cântăreții din Korcea sunt renumiți pentru muzica pe care o cântă.

Grupul „SERENADA” al albanezilor din România nu are o istorie prea veche. El a fost înființat în anul 2002, dar de atunci a participat la toate manifestările artistice ale Asociației Liga Albanezilor din România (ALAR). La Festivalul ProEtnica participă, fără întrerupere, chiar din anul înființării. A cântat la toate televiziunile din România, la festivaluri naționale și internaționale, iar melodiile grupului au fost editate pe casete și CD-uri, în limbile română și albaneză. Componența: Carmen Bălășoiu (voce), Ștefan Corbu (voce și orgă), Gabriela Decu (voce) și Manuela Mocanu (voce). Sufletul grupului rămâne, însă, profesoara Oana Manolescu, președinta ALAR și deputatul minorității albaneze din România. Grupul „Serenada” a concertat și la această ediție a Festivalului ProEtnica (Sighișoara, 18 și 19 august).

Comunitatea Elenă a orașului Brașov Cristina Boboc

Comunitatea Elenă a orașului Brașov are o veche tradiție pe aceste meleaguri. Primele mărturii ale prezenței grecilor în această zonă datează din secolul al 15-lea, prin primele cărți grecești ce se predau în școală și care sunt păstrate la muzeul „Prima școală Românească” în curtea bisericii „Sf. Nicolae”. Aceste cărți (manuale) erau folosite pe atunci de către dascăli pentru elevii lor. În secolul al 18-lea, comercianții greci care au poposit și apoi s-au instalat în orașul Brașov au construit un spital, o școală, magazine și locuințe. În 1786 s-a finalizat construcția bisericii „Sf. Treime”, destinată tuturor credincioșilor ortodocși ai orașului care se aflau în imperiul austro-ungar. Toate acestea până în 1976, când toate proprietățile minorităților au fost naționalizate și Comunitatea greacă a încetat să funcționeze.

În 1990, imediat după schimbarea regimului a avut loc reînființarea Comunității Elene. Membrii ei sunt formați din grecii care ce provin din comercianții veniți mai de mult și din greci care s-au aflat fără voia lor departe de patria lor, datorită evenimentelor politice de după cel de-al doilea război mondial. Fără a se face vreo diferențiere între ei, toți au același scop: păstrarea și promovarea elenismului către generațiile următoare.

Pentru cine simte grecește, istoria Greciei, limba greacă, cultura greacă sunt ceea ce iubește și respectă mai presus de orice. Mai ales în această perioadă când fantoma globalizării cucerește omenirea, credem cu atât mai mult în importanța

ca cineva să știe de unde provine, care îi sunt rădăcinile, cine este. Fără să știm cine suntem nu știm nimic, suntem nimic. De aceea și noi, aici, în Brașov, încercând să păstrăm ceea ce înseamnă elenism, am organizat cursuri de limbă greacă, pe patru grupe de studiu: grădiniță, copii școlari, adulți începători și avansați.

De asemenea s-au format și două ansambluri artistice: corul „Orfeas” și ansamblul de dansuri „Efthimos”. Repertoriul corului este format din cântece grecești și românești iar ansamblul dansează dansuri tradiționale de pe tot cuprinsul Greciei.

Pentru fiecare sărbătoare importantă a Greciei organizăm manifestări care sunt urmărite de membrii noștri și de mulți români și alte naționalități, iubitori ai culturii elene. De altfel, la ambele formații artistice participă și filoleleni. Toată activitatea se desfășoară pe bază de voluntariat, cu drag și mândrie pentru ceea ce facem.

Pentru noi, cei care desfășurăm această activitate, cea mai mare satisfacție este să facem cunoscut, în locurile unde trăim dar mai ales în Grecia, compatrioților noștri, câtă importanță are pentru noi păstrarea și promovarea culturii elene, a tradițiilor grecești.

ProEtnica este unul dintre cele mai importante evenimente interetnice la care participă Comunitatea Elenă din Brașov. Alături de formația de dansuri „Efthimos”, care se află la a doua participare și corul Orfeas, care se afla pentru prima dată pe scena festivalului, mai prezentăm și expozițiile de pictură și meșteșuguri.

Ansamblul „Efthimos” a participat în 2002 și în 2004 la Festivalul de Dansuri Tradiționale grecești din Salonic iar în 2006 la Langada - Grecia. De asemenea a participat la nenumărate festivaluri naționale la Brașov, București, Sighișoara, Sibiu, Ploiești, Tg. Secuiesc, Zărnești. Corul mixt de cameră Orfeas a luat ființă în urmă cu 6 ani sub îndrumarea d-nei profesor Alina Lază, cor alcătuit din membri ai Comunității Elene din Brașov dar și din prieteni ai culturii elene. Încă din primele luni de existență, corul a luat parte la o serie de manifestări culturale - artistice: concerte locale alături de coruri invitate din Grecia sau din Brașov, participări la festivaluri naționale și internaționale (Salonic - Grecia 2001, 2004, în Insula Skiathos în 2004). La invitația Mitropolitului Fthiotidei (Grecia) corul a fost invitat în orașul grecesc Lamia în 2003 unde a susținut un concert în Catedrala orașului, concert înregistrat și transmis pe posturile locale de radio.

De asemenea corul a concertat și în Insula Evia (Grecia), a avut concerte realizate cu ocazia sărbătorilor importante de peste an, înregistrări TV, a participat la concerte de caritate. O încununare a activității corale este și participarea în anul 2002 la realizarea CD-ului de autor aparținând compozitorului grec Vassilis Makridis, președinte al Forumului Coral Balcanic.

Dar activitatea corului nu s-a oprit aici ci a mers mai departe, având ca țel realizarea unui CD care să constituie o paralelă între cele două bogate culturi, cea greacă și cea română. și iată că, după un an și jumătate de muncă susținută, corul Orfeas a lansat CD-ul intitulat ORFEAS- SUNET și SPIRIT în aprilie 2006. CD-ul cuprinde 16 piese (8 piese românești și 8 grecești), lucrări laice dar și religioase, prezentate într-un concert de lansare susținut la Centrul Cultural Reduta din Brașov. La această lansare au fost invitați de onoare compozitorul pieselor grecești Vassilis Makridis cât și Corul Insulei Skiathos din Grecia.

Cu ocazia Festivalului „ProEtnica” organizat în frumoasa cetate a Sighișoarei, corul va prezenta câteva piese de pe noul CD dar și piese laice și foarte cunoscute din repertoriul grecesc, pregătite special cu această ocazie.

Este de prisos să amintim că ambele formații sunt solicitate și participă la toate manifestările artistice brașovene, ale minorităților și nu numai, dat fiind faptul că poporul român iubește și respectă muzica și dansul grecesc, cultura greacă cu tot ce înseamnă ea.

Naiul Georgiei Valentino Iuliano

Vineri, 18 august, pe scena festivalului ProEtnica, Comunitatea Elenă din Brașov ne-a prezentat un tânăr talent - cu toții am rămas uimiți de prestația unei tinere artiste brașovene care, ieșind din tiparul reprezentațiilor uzuale de pe scenă, a cântat și ne-a încântat cu piesele sale. Este vorba de Georgia Maria Gulea, membră a Comunității Elene din Brașov, mai precis a grupului de dansuri „Efthimos”. La această ediție a festivalului, Georgia a încununat spectacolul oferit de grupul de dans mai sus numit și de corul „Orfeas” cu un recital de nai, reușind să antreneze la dans mulțimea de oameni prezenți în piața centrală a Sighișoarei. Experiența pe care am aflat că a dobândit-o în turneele din țări precum Franța, Grecia, Cipru, Belgia, Austria, sau Israel a făcut ca artista să acapareze audiența cu naiul său, oferind un spectacol original. Tânăra artistă, studentă la Conservatorul din București, ne-a explicat că atât melodiile interpretate vineri și sâmbătă pe scena festivalului cât și celelalte piese pe care le are în repertoriu sunt premiere interpretative - nemaifiind prezentate publicului la fascinantul instrument al lui Pan până acum. Câteva din frumoasele melodii cu care ne-a încântat în cele două apariții ale sale sunt cuprinse într-un album ce a fost lansat la Brașov în 2004 și care se numește „Georgia's panpipes” („Naiul Georgiei”). Georgia Maria Gulea - nume pe care unii l-au auzit pentru prima oară cu ocazia acestui festival, nume care se va auzi cu siguranță în viitor.

Grupul

macedonean Sonțe Gheorghe Marius Olaru

Programul artistic pus în scenă la ProEtnica în serile de 21 și 22 august de către minoritarii macedoneni a aparținut grupului Sonțe, cuvânt care în română înseamnă soare. Ansamblul a luat ființă în 2005, la inițiativa celor două conducătoare ale Asociației Macedonenilor din România, doamnele Liana și Constantina Dumitrescu. La 3 zile de la înființare se prezentau deja în fața publicului bucureștean cu ocazia manifestărilor prilejuite de Ziua Națională a României. Atunci au prezentat un colaj de patru dansuri tradiționale din Macedonia și succesul nu s-a lăsat mult așteptat. Au fost invitați în aceeași lună la trei evenimente importante: la postul național de televiziune pe 18 decembrie în cadrul transmisiilor prilejuite de Ziua Minorităților unde au avut o reprezentație difuzată în direct, apoi au apărut în programul de sărbători al unui post de televiziune privat și nu în ultimul rând au fost invitați la Christmas Bazar unde au avut de asemenea un spectacol. Privitor la programul

artistic prezentat la ProEtnica, cele două doamne ne-au informat că dansurile sunt originale macedonene și că se dorește o cât mai corectă conservare a lor. Melodiile interpretate cu atâta talent de către Loredana Pascu, sunt preluări din repertoriul unor mari soliști de muzică populară din Macedonia; mai mult, s-a procedat la traducerea textelor unora din melodii pentru ca auditoriul în general să poată percepe mesajul pe care acestea îl transmit. Costumele ce au fost purtate pe scenă de către membrii ansamblului provin din zona Skopje și sunt foarte bine conservate dacă ținem seama de vechimea lor (peste 100 de ani) și au fost cumpărate chiar din Macedonia. Specifici sunt ciorapii colorați ce sunt întâlniți în această formă doar la costumul popular macedonean. Membrii ansamblului au vârsta cuprinsă între 12 - 30 (n.n. unul dintre ei este chiar medic), provin din patru localități și au ajuns ca la rândul lor să fie dascăli pentru grupările nou apărute în sânul comunității. Din discuțiile purtate cu cele două doamne am aflat că își doresc să pună la punct un muzeu care să facă tradițiile macedonenilor din România cunoscute publicului larg (n.n. multe din obiceiurile și tradițiile pe care le regăsim în zona Olteniei sunt de fapt de proveniență macedoneană, lucru mai puțin cunoscut). Între 27 august și 4 septembrie grupul folcloric Sonțe se va afla, așa cum ne spuneau ei, „acasă în Macedonia”, într-o tabără finanțată parțial de Asociația Macedonenilor din România, parțial de partea macedoneană. Acțiuni de felul acestora sunt făcute în dorința ca tinerii membri ai comunității să-și cunoască obârșiile. Urând succes ansamblului macedonean în tot ceea ce își propune să realizeze încheiem prin a le transmite un BRAVO binemeritat pentru prestația de la festivalul ProEtnica.

O formație

poloneză de succes Grupul de voluntari al Uniunii Polonezilor din România „Dom Polski”

Ansamblul Mața Poiana, înființat în anul 1990 sub patronajul Uniunii Polonezilor „Dom Polski” din municipiul Suceava, s-a aflat anul acesta la a doua participare la Festivalul ProEtnica organizat în cetatea Sighișoarei. Grupul, condus de Polacec Agneszka, este format din aproximativ 45 de membri, reunind atât instrumentiști și grupuri vocale, cât și dansatori (21 de perechi de tineri). Toți membrii ansamblului sunt originari din Poiana Micului - localitate suceveană aflată nu departe de celebra mănăstire Humor. Repertoriul curent al ansamblului cuprinde cântece și dansuri ale muntenilor din zona de origine Czadec. Au debutat în Polonia, în anul 1990, pe scena Festivalului Internațional „Întâlniri Bucovinene”, la cea de-a VIII-a ediție a acestuia, găzduită de municipiul Câmpulung Moldovenesc, oferind un spectacol de neuitat. În anii scurși de la debut, au încântat spectatorii din Polonia (16 turnee), Cehia, Ucraina și Republica Moldova. În România, au fost invitați la festivaluri găzduite de municipiile Botoșani, București, Bicz, Craiova și Sighișoara. Participarea la Festivalul ProEtnica 2006, le-a oferit șansa de a prezenta tradițiile poloneze prin cântec, dans și port. Spectacolul oferit a impresionat căldurosul public care i-a răsplătit îndelung cu aplauze.

Conferințele ProEtnica

Alin Nicula

Ediția 2006 a Festivalului ProEtnica a cunoscut și în acest an o consistentă dimensiune științifică, asigurată prin intermediul conferințelor susținute de cercetători consacrați în studiul diverselor aspecte ale vieții comunităților etnice și religioase din România. Această componentă a Festivalului, poate mai puțin atractivă pentru publicul larg, preumblător în aceste zile toride pe ulițele patinate ale vechiului burg, este asigurată de către Institutul de Studii Internaționale (ISI) al Universității Babeș-Bolyai, colaborator în organizarea Festivalului chiar de la debutul din 2000, alături de Asociația Centrul Educațional Interetnic pentru Tineret Sighișoara și de comunitățile etnice.

Cei care au avut curiozitatea să participe la deschiderea acestei secțiuni a festivalului au avut ocazia de a audia o primă conferință, susținută de către dl. Profesor Andrei Marga, președintele Consiliului Academic al acestei prestigioase instituții de învățământ superior clujean, universitate care, ne simțim obligați în a sublinia aceasta, are „ca principală direcție de dezvoltare multiculturalismul, având în rândurile sale studenți, respectiv cadre didactice de etnie română, maghiară, germană și romă”. Sigur, obiectivul UBB este unul educativ, însă el vine ca o reflexie a puternicului caracter intercultural și interconfesional al Transilvaniei (sau/și: Ardeal - Erdely - Siebenburgen). Cu o multitudine de comunități etnice și cu șapte denotațiuni creștine, la care se adaugă cea mozaică, Transilvania cunoaște, și nu credem a cădea în păcatul exagerării, o situație aparte, în Europa centrală și de sud-est, dacă nu chiar la nivelul continentului. Interculturalismul (în sens etnic și confesional) este prezent nu numai în spațiul transilvan, dar și la nivelul întregii țări iar Festivalul, cu a sa deviză europeană „Unitate în diversitate”, este unul din argumentele în acest sens. Însă pentru Ardeal - Erdely - Siebenburgen acest concept are particularități aparte prin aceea că, aici, permanenta și multipla - de cele mai multe ori fecundă, interacțiune a oamenilor din diversele comunități se petrece firesc, natural, chiar dacă identitățile sunt „tari” și s-au format nu doar prin raportare reciprocă, ci și prin opoziție și conflict. Conflictul este acum de domeniul trecutului, chiar dacă, și aceasta este oarecum de la sine înțeles, prezența „celuilalt” este privită și apreciată prin apartenența sa etnică, dar, nuanță care pentru restul țării este vizibilă mai puțin, și prin confesiunea ardeleanului. „Celălalt” ar trebui completat aici cu „cel de alături”, situație care se consacră, de cele mai multe ori, firesc, în timp, iar nu precum în „banlieue-urile” pariziene unde eterogenitatea etnică a celor care populează cartierele-dormitor este menținută administrativ.

„Multilingvism” și „interconfesionalism” sunt alți doi termeni ai ecuației de înțelegere a Transilvaniei, văzută ca un studiu interesant de caz al conceptului de multiculturalism, inter-structurat și funcțional, chiar dacă instituționalizarea sa va mai avea, poate, de așteptat. Este nu puțin dacă ne gândim, bunăoară, la cazul Belgiei, sau - extrem, la cel al Irlandei de Nord, unde oamenii și cartierele se separă prin garduri și sârmă ghimpată iar drumul casă - loc de muncă de foarte multe ori se dublează pentru a nu traversa teritoriul unde ești considerat un intrus de neacceptat, doar prin faptul că ești un „celălalt”. Multilingvism, deci existența consacrată în timp, într-un spațiu relativ restrâns a mai multor

limbi materne și funcționale în toate aspectele de viață cotidiană, uneori concurente, chiar opresive una față de cealaltă, dar mereu prezente și minim respectate. Interconfesionalism, sau prezența unei pluralități de religii, și de confesiuni (în cazul transilvan, creștine) care se acceptă și se respectă reciproc, unde convertirea forțată este un păcat, iar folosul comun al lăcașului de cult este o practică curentă. Sigur, multiculturalismul este doar o parte foarte secvențială a chestiunii, chiar dacă specifică societății transilvane, iar acest model de integrare - compunere etnică (în sensul anglo-saxon, de combinarea a mai multe părți, astfel încât acestea să funcționeze împreună, mai trebuie spus faptul că, în latină, „integrare” înseamnă „a reînnoi”, dar și „a restabili ceva cum a fost”, situație care permite un joc complex de interpretare a semnificațiilor conceptului de integrare interculturală) cunoaște inferențe din partea unei multitudini de factori exogeni, pentru aminti doar raportul stat - comunități/comunitate particulară, sau raportul stat-confesiune.

Sâmbătă (19 august) - conferința Profesorului Andrei Marga a avut ca subiect tocmai chestiunea secularismului (raportul Stat - Biserică sau Societate - Biserică) în condițiile societății post(-)moderne.

Modernitatea, ca expresie a unei autorități raționale în explicarea și alcătuirea societății, cunoaște, pe întreg parcursul secolului trecut, reacții de reevaluare a diverselor aspecte ale cunoașterii, care, idee centrală a post-modernismului, cuprinde tot ceea ce este exterior unui individ, astfel încât raționalitatea nu poate atât de sigură pe cât o proclamă Iluminismul. Domnia sa prezintă conceptul de post-secularism, în jurul căruia construiește o prezentare extrem de articulată metodologic, conceptual și bibliografic. În cursul conferinței, care a fost urmată de un dialog între auditoriu și conferențiar, profesorul clujean argumentează necesitatea revizuirii atitudinii de excludere a Bisericii ca partener de dialog cu Statul (atitudine specifică Iluminismului care este pusă în practică odată cu Revoluția Franceză și consacrată de către Statul modern în general, conform căreia trăirea religioasă aparține vieții private și nu are ce căuta în spațiul public), în condițiile în care o parte consistentă a cetățenilor europeni se consideră a fi religioși și extrem de religioși, iar legitimitatea politică în cadrul societății pare a nu mai fi asigurată doar prin jocul între actorii deja consacrați, partide politice, alegători, instituții democratice. Sigur, pentru a continua prezentarea conferinței, aceasta nu îndeamnă întoarcerea la un model politic care să privilegieze religiosul și manifestările sale publice și instituționale, ci doar găsirea unui modus vivendi paradigmatic care să permită integrarea potențialului valorilor sale morale și de legitimare politică.

Duminică, 20 august, am avut prilejul audierii conferinței „Repere pentru o istoriografie a romilor” susținută de către dl. Lucian Nastasă, (Doctor, cercetător la Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj) urmată de lansarea volumului „Stat, majoritate, minoritate. Chestiunea naționalităților

din România” al d-lui Adrian Ivan (director executiv al Institutului de Studii Internaționale, Doctor în Relații Internaționale și Conferențiar în cadrul Catedrei de Istorie Contemporană și Relații Internaționale a UBB).

Dl. Lucian Nastasă trece în revistă și comentează aportul științific al celor care au fost „interesați de trecutul țiganilor” (trebuie spus că pentru domnia sa „țigan” reprezintă un termen care cuprinde greutatea unei consacrați lingvistice și nu un peiorativ). De la începuturi, odată cu lucrarea din 1837 a lui Mihail Kogălniceanu, „Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des cigains” (Schită asupra istoriei, moravurilor și limbii țiganilor) și până în ultimul deceniu al secolului trecut, atenția acordată istoriei acestei comunități nu a fost „deosebită”. În afara lucrării mai sus menționate, până către cel de-al doilea război mondial, „preocupări temeinice în reconstrucția trecutului populației țigănești nu prea au existat”, cu câteva excepții, autohtone: B. Constantinescu - Probe de limba și literatura țiganilor din România (1878), Dimitrie Dan - Die Zigeuner in der Bukowina (1933), Octav G. Lecca - Istoria țiganilor (1989) și occidentale: A. Poissonnier, J. Vaillant și Alex. Russel. Către mijlocul secolului XX (1939) avea să apară „prima sinteză realmente științifică”, sub semnătura lui George Potra - „Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România”, autorul fiind implicat în mișcarea de emancipare a acestei etnii în perioada interbelică (din septembrie 1933 făcea parte din comitetul provizoriu al Uniunii Generale a Romilor, președinte fiind la acea vreme Gh. A. Lăzureanu-Lăzurică). Dl. Lucian Nastasă elogiază activitatea științifică a lui George Potra, care deși rămâne doar profesor în învățământul secundar va avea, între 1943 - 1981, o „activitate pe tărâmul științelor istorice (...) deosebit de fecundă și mult apreciată”, prin explorarea unor diverse fonduri arhivistice, rezultând lucrări precum: „Hanurile bucureștene”, „Petrahe Poenaru”, „Bucureștii de altă dată”. Interesul lui G. Potra pentru trecutul romilor are trei dimensiuni: ponderea numerică a membrilor acestei etnii în spațiul românesc, cantitatea „impresionantă” a documentelor relative la această etnie și lipsa unor studii temeinice și de calitate asupra lor. Abordarea este tridimensională - istorie propriu-zisă, etnologie și lingvistică și cuprinde inclusiv 83 de regeste ale unor documente referitoare la această comunitate, pentru intervalul 1483 - 1599 și alte 156 de documente pentru perioada 1600 - 1804. Preocupările de după 1945 sunt relativ restrânse și privesc doar Evul Mediu și începuturile societății românești moderne, asta și datorită faptului că instaurarea regimului comunist „a marcat începutul unei ere de asimilare forțată a romilor”. După 1989 se constată „reangajarea istoricilor” vis-à-vis de această chestiune, mai întâi din partea specialiștilor din afara țării: Sam Beck, cu un studiu despre originea țiganilor din România, în anul 1989 și David Crowe - „The Gypsy Historical Experience in Romania”, urmate de studiul lui Nicolae Gheorghe, apărut în spațiul academic occidental al anului 1992. Prima sinteză aparține lui Viorel Achim - „Țiganii în istoria României” (1998), lucrare pe marginea căreia au avut loc majoritatea dezbaterilor găzduite de finalul conferinței. Autorul este primul care tratează deportarea romilor în Transnistria, în timpul regimului Ion Antonescu. Această temă a intrat și în atenția altor cercetători, precum: Radu Ioanid, Dumitru șandru și Dorel Bancoș, acesta din urmă cu „o excelentă lucrare”, din 2002, „Social și național în politica guvernului Ion Antonescu”. Același ultim deceniu al secolului XX cuprinde lucrări care tratează istoria țiganilor sub diverse aspecte, inclusiv abordări care pleacă de la istoria orală - Al. Jivan, de la demografia istorică - I. Bolovan, de la etnologie - Vasile Burtea sau de la socio-istorie - Margareta H. Beissinger. ■

Percepții identitare

Iakob Attila

Uni 21 august a avut loc masa rotundă cu tema „Percepții identitare și relații interetnice în România” organizată de Institutul de Studii Internaționale al Universității Babeș-Bolyai din Cluj și moderată de domnul cercetător dr. Lucian Nastasă, la care au participat doi distinși oaspeți din mass-media clujeană. Prin prezența domnului Sebeși K. Attila, moderatorul emisiunii „Acasă în Europa”, și a doamnei Mihaela Ilea, redactorul emisiunii, am avut ocazia de a viziona câteva reportaje-documentar, legate de viața, obiceiurile și atitudinile sociale ale diverselor etnii transilvănene. Aceste scurte extrase au oferit o bază de lansare a discuțiilor pe durata mesei rotunde, însă, din păcate, numărul celor prezenți a fost sub așteptările organizatorilor. După cum era și firesc, interesul stârnit de aceste scurte secvențe a dus la discuții intense, legate de relațiile interetnice, fiind vizat nu numai raportul majoritate - minoritate, ci și cel între diversele minorități. Aici trebuie subliniată importanța studiourilor teritoriale din cadrul TVR, studiouri care oferă informații și pun accent pe relațiile etnice din respectivele zone

geografice, oferind, astfel, o imagine mai clară și mai inteligibilă a relațiilor sociale locale inter- și intra-etnice. După cum a reieșit din discuții, o analiză mai aprofundată a diverselor cooperări sau conflicte (minore, medii sau, ocazional, majore), respectiv identificarea vectorilor pozitivi și negativi, pot fi considerate ca fiind abordări mai eficiente în vederea dezamorsării eventualelor conflicte și metode mai constructive în promovarea interculturalismului. Desigur relațiile interetnice au o dinamică aparte, vechile rivalități istorice, culturale, precum și stereotipiile poartă în ele sămânța discordiei. După cum a reieșit din ultimul barometru (există și un studiu al acestor anchete sociologice, care înglobează perioada 1994-2002,

elaborat de Metro Media Transilvania) este clar faptul că majoritatea conflictelor au la bază teama de necunoscut bazată pe stereotipiile „strămoșești” și frica de „vecinul” necunoscut. În acest context acțiunea Televiziunii publice din Cluj este demnă de laudă, cel puțin din perspectiva dorinței de a oferi câteva secvențe din viața cotidiană a comunităților ardelenene, din viața cotidiană a „Celuilalt”. În concluzie, se poate reține faptul că, din păcate, inițiativele interculturale sunt afectate de „probleme” și fricțiuni, care în mod constant, în goana după senzațional, populează prioritar diversele surse ale mass-mediei; ca urmare publicul larg este obișnuit cu un constant asediu al prezentării de stereotipuri ale „Celuilalt”, în special în ceea ce privește comunitatea rromă. Prin inițiative precum cele de la studioul teritorial Cluj al TVR se contrabalansează într-o anumită măsură efectele nefaste ale unor jurnaliști, care în goana după senzațional deformează percepția publicului asupra realității și perpetuează stereotipiul cel puțin contra-productive. Putem spune însă că relațiile și reflectarea în mass-media a relațiilor dintre majoritate - minoritate și dintre comunități au cunoscut o dezvoltare în sensul interculturalității, datorată unui climat mai stabil și schimbării percepțiilor reciproce, însă mai există încă decalaje de imagine, mai ales datorită problemelor economice.

Percepții identitare

Gheorghe Marius Olaru

În cea de-a șaptea zi a festivalului ProEtnica a avut loc în sala mică a Primăriei Sighișoara, începând cu orele 11:15, conferința cu titlul „Ecumenismul - misiune și impact în viața poporului român și a minorităților naționale din România” susținută de dr. Harry Kuller, etnosociolog, semnatar a numeroase lucrări de sociologie, etnologie, istoria religiilor, istorie a evreilor. Actualmente este cercetător al Institutului de Cercetare de pe lângă Federația Comunităților Evreiești din România.

Dr. Harry Kuller a introdus asistența în problematica ecumenismului. Plecând de la sorgintea cuvântului „ecumenic” (n.n. întâlnit în greacă și latină ca ecumenos - cuvânt ce desemna lumea) a făcut unele referiri la ceea ce înseamnă ecumenismul în zilele noastre. Domnia sa a menționat că, în general, cuvântul definește credința creștină de unificare a diferitelor biserici. Așa cum ne spunea, ecumenismul vizează nu doar creștinismul în sine, ci și celelalte mari religii, ca de exemplu islamismul, iudaismul, religiile orientului îndepărtat, și chiar acele credințe și curente noi apărute și care de cele mai multe ori nu au amploarea celor menționate mai sus. Dr. Harry Kuller susține că, deși tinde spre unificare, ecumenismul întâmpină dificultăți la nivelul creștinismului (n.n. s-au amintit divergențele ce există de veacuri între lumea ortodoxă și cea catolică, și chiar în sânul Bisericii Ortodoxe), dar că se poate vorbi în schimb de un dialog axat pe probleme precum toleranța și pacea. Teologic, se acționează mai ales în lumea catolică, unde după spusele domniei sale, se lucrează mai mult la nivel de dialog; demarat cu primele 6 sinoade, ecumenismul se manifestă azi prin diferite Concilii, conferințe, congrese (n.n. a fost amintit ca promotor al acestor manifestări regretatul Papă).

Cu tot aflulul de manifestări în această direcție, s-a accentuat faptul că divergențele între părțile participante se accentuează.

S-a amintit de o tendință nou apărută: ecumenismul laic. E vorba de faptul că mireni preiau sarcina de a discuta între ei probleme care altă dată se regăseau în discuțiile purtate de clerici. Au fost amintite activitățile duse de Centrul Internațional Ecumenic, Fundația Omenia, cartea lui Hans Kung - „Iudaismul”, Fundația Română pentru Cultivarea Păcii și a Spiritului Tolerant. Dr. Harry Kuller a încheiat această discuție susținând că „dialogul este posibil, dar unificarea este o perspectivă foarte îndepărtată.”

Avându-se în vedere așteptările României legate de apropiata intrare în UE, s-a adus în discuție și un aspect inedit, legat de faptul că proiectul de Constituție Europeană, nu face referiri la religie sau ecumenism. Inspirându-se din ideile promovate de Revoluția Franceză, autoritățile europene, care au elaborat proiectul, au considerat statul și religia două probleme distincte. În fapt s-a dorit ca interesul fiecărui cetățean în parte să nu fie lezat în vreun anume fel. Aprecierea domnului Kuller, legată de acest fapt, este aceea că nefăcându-se

Harry Kuller

trimitere pe parcursul constituției la nici o religie, se pune punctul unei probleme, care altminteri ar fi apărut - problema ierarhizării.

Am mai aminti mențiunea pe care a făcut-o domnul Kuller, cum că cel mai mare dușman al zilelor noastre nu este intoleranța, ci mai degrabă indiferența. Cu un spirit ludic, ce îl caracterizează în discurs, domnia sa a propus o a 11-a Poruncă, poruncă ce ar trebui să interzică indiferența.

Vineri, 25 august 2006 a avut loc cea de a treia conferință în cadrul Festivalului ProEtnica. Ea a fost susținută de Dr. Adrian Ivan, directorul Institutului de Studii Internaționale al Universității Babeș-Bolyai. Tema a fost una inedită, legată de raporturile dintre diferiți actori europeni în cadrul procesului de decizie al Uniunii Europene. Conceptele folosite au fost cele de „bună guvernare”, „multilevel governance”, regiune, regionalism, subsidiaritate. Pornind de la importanța regionalizării bazate pe principiile „bunei guvernante” (transparență, responsabilitate, eficiență, coeziune, democrație, subsidiaritate), Adrian Ivan a arătat căile prin care se pot maximiza avantajele comunităților, inclusiv al celor etnice, în procesul de integrare europeană. Discursul universitarului clujean s-a

finalizat prin prezentarea unui plan de regionalizare a României fundamentat pe principiile competiției economice (a se vedea „noul regionalism”) și ale coeziunii economice și sociale.

Fără acordarea personalității juridice celor opt regiuni de dezvoltare din România, fără a trasa printr-o decizie legislativă competențele instituțiilor regionale (autonomie financiară, capacitatea de fixa taxe necesare dezvoltării infrastructurii sanitare, de învățământ, rute) nu se poate vorbi de un management eficient, care să permită comunităților locale și regionale românești, inclusiv minorităților etnice să participe la competiția europeană.

(Red.)

Numele evreiești și fascinanta lor evoluție

Luciana Friedman

După Holocaust, genealogia evreiască a devenit un domeniu din ce în ce mai cercetat. Anii războiului, în care au dispărut atâtea familii evreiești, în care mulți au fost nevoiți să se ascundă sau să se decidă de numele lor au condus la un studiu al etimologiei, sensurilor și importanței numelor iudaice. Pe urmele numelor evreiești se poate reface traseul geografic și spiritual al poporului evreu. În concepția iudaică, numele purtat definește personalitatea și adesea soarta celui ce îl poartă. Pornind chiar de la sanctitatea numelui lui Dumnezeu, a Tetragramei Divine, a cărei pronunțare nu este permisă, numele sunt importante pentru evoluția iudaismului. În Talmud există un verset care afirmă că soarta rea a unui om poate fi schimbată prin patru metode: „caritatea, rugăciunea, schimbarea numelui și faptele bune săvârșite”. Schimbarea numelui este, deci, în această viziune, o schimbare implicită a sorții.

În timpul ritualului sinagogal, bărbații sunt chemați la Tora în conformitate cu ceea ce numim, în termeni comuni, „numele lor evreiesc”. Impropiu spus nume, din această sintagmă lipsește exact numele de familie. Încă din antichitate, identitatea a fost definită cu particulele „ben” sau „baat”, „fiul” sau „fiica lui”. Astfel, un nume era format după modelul Avraam ben Iosef sau Sara baat Iacov. Pentru prima oară numele de familie apar în familiile sefarde din Portugalia și Spania la sfârșitul secolului X și începutul secolului XI. Numeroasele nume germane ale evreilor provin, în majoritate, de la un decret emis în 1787, în timpul Imperiului Austro-Ungar. Pentru prima oară, evreii erau obligați să fie înregistrați după numele lor de familie. Deoarece cei mai mulți erau de limbă germană, nume ca Gross, Weiss, Weinberg, Fried, Schwartz sau nume germane compuse, ca Weinblatt, Morgenstern, Ehrenfeld, Friedmann au fost primele înregistrate. Această explicație nu este valabilă, însă, cu privire la evreii din Rusia. Probabil că aceștia au aceleași nume datorită migrației din Vestul Europei spre acest spațiu. Numele sefarde provin adesea din limbile spaniolă, portugheză, arabă și, uneori, ebraică. Precum în cazul numelor așchenaze, numeroase provin de la regiunea de origine a familiei. Astfel există nume ca Alfassi (din Fez, Maroc), Barcilon, Ben șușan, Cardoza, Castorianos. De asemenea numele Așchenazi și derivatele sale este un nume destul de frecvent în familiile sefarde.

Pe urmele Marelui Templu

Doar trei nume și derivatele lor se poate spune, cu absolută siguranță, că sunt evreiești. Kohen, Levi și Israel - după împărțirea evreilor din timpul existenței Marelui Templu de la Ierusalim. De la Kohen derivă diferite pronunții și grafii ale acestui nume ca, de exemplu, Cohen, Cahan, Cohan, Kohn și, după părerea unor cercetători, Katz. Se spune că acest nume cu rezonanță aparent germană ar fi un acronim al sintagmei Kohein Tzadik, „Preot înțelept”. Numele Kohen înseamnă „preot” și se referă la descendenții patrilineari ai lui Aaron, fratele lui Moșe. În Rusia, prin transformarea lui H în G, acest nume a devenit Kagan sau Kogan, cu derivatul său Koganovici. Numele de Levi provine de la tribul cu același nume, ai cărui membri aveau sarcini clare în timpul Templului. De la acesta provin nume ca Levin,

Levy, Levitt, Loewy, Lowy și multe altele. De asemenea, există ipoteza conform căreia numele Weil ar fi o anagramă a numelui Lewi. Adeseori numele Levi este înlocuit cu cel de Segal, o variantă prescurtată a expresiei „segan levieh”, „prinț al leviților”. Există numeroase „kinui” sau „echivalente” pentru numele evreiești. De exemplu Iuda poate fi înlocuit prin Lion deoarece Iuda este comparat în Tanah cu leul. La fel Naftali este comparat cu cerbul, de unde provin numele Cerf în franceză, Hersh în germană sau Zvi în ebraică. Dacă variațiile de la Cohen și Levi sunt cele mai frecvente nume evreiești azi în Statele Unite, cel de al treilea nume ca frecvență este Miller. Paradoxal Miller este un nume prezent și la foarte multe familii neevreiești, fiind un nume pe care îl putem defini ca fiind „american”.

În Rusia, România, Lituania, Polonia, numeroase nume evreiești au azi sufixe locale. Astfel, nu o dată vom întâlni nume ca Abramovici, Leibovici, în Rusia și România, sau Abramovici și Leibovici în Lituania. În rândul evreilor așchenazi se obișnuiește numirea noului născut după o rudă decedată și nu după una care este în viață. Explicația mistică a acestui obicei este că îngerul morții să nu confunde copilul cu tizul său mai vârstnic și să îl ia pe acesta primul. Pe de altă parte, „numele” în concepția iudaică înseamnă și „renume”. În momentul în care se numește un nou născut după o rudă plecată dintre cei vii, automat renumele acestuia poate trece bariera temporală.

În rândul evreilor din Africa de Nord sunt comune nume ca Bensoussan sau Bouanich, formate cu sufixul „ben” sau „boua”, „fiul lui”

Obiceiul de a avea un nume laic (dacă poate fi numit astfel...) și unul evreiesc pare să provină dintr-o regulă rabinică din secolul XII. Evreii începeau să împrumute tot mai mult nume creștine din cauza prigoanei sau a dorinței de a se integra cu o mai mare ușurință în societate. Astfel rabinii au emis o „takanah”, o regulă rabinică, prin care cel ce se naște evreu trebuie să aibă și un nume evreiesc.

Lăzărelul — străvechi obicei bulgăresc

Ștefan Velciov - Zablatosche

În fiecare an odată cu sosirea primăverii pe meleagurile noastre, putem observa pe ulițele satelor locuite de etnici bulgari cete de fete îmbrăcate în costume populare și cu coșulețe în mâini, care colindă din casă în casă și cântă anumite cântece specifice. Este ritualul „Lăzărelului”, obicei care se împlinește în „Sâmbăta lui Lazăr”, mai precis în sâmbăta premergătoare Duminicii Floriilor. În calendarul creștin această zi - Sâmbăta lui Lazăr - este legată de episodul din Evanghelie care se referă la învierea din morți a lui Lazăr, fratele Martei și Mariei, care a trăit în Betania. Conform scripturii, Isus l-a chemat pe Lazăr afară din mormântul în care zăcea de trei zile, întorcându-l din moarte printre cei vii. Obiceiul „Lăzărelului” are însă obârșii mult mai vechi decât creștinismul. Acest străvechi ritual al feminității și fertilității se împlinește la începutul primăverii și, dincolo de cântecele și dansurile caracteristice ce îl însoțesc, el reprezintă în esență candoarea sentimentelor și speranțelor fetelor, forța optimismului tineresc, precum și freamătul celor logodiți în așteptarea cununiei.

Ritualul este practicat în întreaga Bulgarie, precum și în toate comunitățile de bulgari de pe mapamond, în speță este întâlnit și la bulgarii din

Prenume adaptate la modernitate

Evoluția prenumelor evreiești în timp este foarte interesantă. Cercetătorii Torei și ai Bibliiei Creștine afirmă că cele mai frecvente nume evreiești de la începutul erei actuale erau, în ordine, Simon, Iosef și Iehoshua. Azi, în lume, printre cele mai frecvente nume evreiești, împrumutate, însă, și de alte popoare, se află Aron, David, Marc, Sarah.

În Israel copiii sunt numiți după personaje importante ale Torei dar și cu nume relativ recent formate în limba ebraică. Să menționăm doar prenume ca șir (cântec), Gal (val), Noam (plăcut), șai (dar), Aviv sau Aviva (primăvară), Or sau Orit (lumină), șahar (zori), Ilan sau Ilana (copac). Dacă inițial chiar și în Israel existau nume așchenaze și nume sefarde, azi nu se mai poate face această distincție - numele israeliene provin, din ce în ce mai mult, din limba ebraică actuală. Totuși, aceste nume rămân deocamdată arareori folosite de evreii din diaspora care rămân la nume „mai clasice” pentru copiii lor.

Prenumele religioase, spre deosebire de cele laice, nu se modifică în timp. Ele rămân aceleași și sunt folosite ca atare în serviciul sinagogal și pe ketuba, actul religios de căsătorie evreiască. În special în Israel, numele religios și cel din actul de identitate sunt aceleași. David, Mihael, Gavriel sau Sarah sunt nume foarte comune și azi, nu doar în vremurile tanahice.

Fiecare nume are o istorie a sa, poartă pecetea migrației evreiești în lume. Totuși există o constantă a acestei evoluții și este foarte interesant de urmărit felul în care numele se schimbă, devin anagrame sau acronime dar continuă să păstreze o anumită rădăcină iudaică. Deschizând în urmă poarta numelor iudaice vom descoperi o lume fascinantă, de care este foarte greu să te desprinzi.

Banat, evident cu specificitatea sa generată de depărtarea în timp și spațiu față de locul lor de obârșie. și acum în cel de-al treilea mileniu al erei creștine, în toate satele din Bulgaria precum și în satele locuite de etnici bulgari din Banat, cu o săptămână înaintea Paștilor colindă cete de „lăzărițe”. Respectând datina străbună, fetele colindă din casă în casă spre a duce gospodariilor și întregii lor familii urările de spor în muncile câmpului, rodnicie și belșug. „Lăzărițele” colindă îmbrăcate în costume populare iar pe cap poartă cununițe împletite din flori. „Lăzărelul” este un obicei popular care își trage obârșia încă din antichitate. Ritualul a apărut pe vremea protobulgarilor preslavici și este specific poporului bulgar, fiind împrumutat și de alte popoare slave cu care protobulgarii au intrat în contact de-a lungul veacurilor. Inițial, ritualul era legat de relațiile dintre comunități, când fetele aparținând unei anumite comunități erau „răpite” de flăcăii din alt sat. Acest fapt se petrecea de regulă primăvara devreme în pădure sau pe malul vreunui râu. De-a lungul veacurilor obiceiul a conservat până azi semnificațiile sale ancestrale, fapt ce a permis atât descoperirea rădăcinilor acestuia, cât mai ales a semnificației sale de ritual de primăvară al feminității și fertilității. Toate aceste aspecte concură la susținerea afirmației cum că inițial ritualul nu avea nimic comun cu episodul învierii din morți a lui Lazăr, el fiind de fapt un ritual ce avea rolul de a asigura fertilitatea și continuitatea vieții. Acest lucru este confirmat și de faptul că și în ziua de azi în centrul și vestul Bulgariei persistă obiceiul conform căruia cetele de „lăzărițe” trebuie neapărat să colinde și holdele sătenilor pentru a se

asigura astfel fertilitatea și rodnicia acestora.

În această zi fetele se primenesc și se împodobesc, după care se arată obștei sătești, colindând pe la casele sătenilor. Este un semnal că fetele sunt pregătite de cununie, fiind capabile să asigure continuitatea vieții în cadrul noilor familii pe care le vor întemeia. În această zi pe la porți ies și părinții flăcăilor, pentru a vedea care fată va colinda pe feciorul lor. În afara acestui aspect, ceata de „lăzărite” îi colindă pe toți gospodarii satului, pentru a aduce belșug și sănătate în fiecare casă. Ele sunt întâmpinate de gospodină, care le dăruiește ouă crude, simbol al vieții ce va să se nască și să renască. „Lăzăritele” cântă cântece dedicate țaranului, păstorului, primăverii îmbobocite ce stă să înflorească, cântă pentru sănătate și belșug în fiecare casă, pentru înmulțirea albinelor în stupi și a mieilor în turme. Pe teritoriul de astăzi al Bulgariei s-a păstrat străvechiul obicei ca „lăzăritele” să și danseze anumite dansuri specifice. Rădăcinile acestor dansuri se află foarte departe în timp iar dansurile în sine au avut anumite semnificații șamanice, cu rol asemănător de asigurare a fertilității, rodnicii și continuității vieții. Toate aceste cântece și dansuri sunt în esența lor o cinstire a sărbătorii tinereții, a copilului - purtător de viață nouă și energii pure, nealterate.

Pe teritoriul Bulgariei s-a păstrat obiceiul „nășitului”, care constă în faptul că în Duminica Floriilor „lăzăritele” merg pe malul râului, unde dau drumul pe apă unor păpuși coapte din aluat de grâu. Se consideră că cea a cărei păpușă iese prima la mal a fost aleasă de sorți să fie „nașa” celorlalte fete din ceată. Toată ceata de „lăzărite” o conduce

pe „nașă” la casa ei, unde se așează masa și fetele se ospătează. În ziua de Paști „lăzăritele” merg cu ouă roșii la casa „nașei” pentru a îi ura de sănătate după obicei. și de această dată se cântă, însă alte cântece, nu cele specifice „lăzărelului”. La bulgarii din Banat s-a păstrat obiceiul ca fetele din ceata de „lăzărite” să împletească trei cununi, care sunt dăruite divinității, comunității satului și a treia - „lăzăritele”. Rolul jucat de aceste cununi este acela al unei „peceți ancestrale” și anume ele confirmă și întăresc vizual mesajul transmis pe cale orală prin cântecele „lăzăritele”. Forma rotundă a cununii era pentru privitorul din vechime semnul ciclicității și continuității vieții; rămurelele tinere și florile din care sunt împletite cununile aveau darul de a asigura privitorul că viața nu piere, ci ea renaște în mod repetat și permanent odată cu venirea fiecărei primăveri. Cununa dăruită divinității este o ofrandă în sine și un mod de comunicare simplu și nemijlocit al omului din vechime cu divinitatea, cu supraumanul și supranaturalul. Este expresia primordială a scânteii divine din om, care a fost eclipsată și umbră de-a lungul istoriei umanității de multiplele curente filozofice și teologice. Cununa dăruită obștei este un simbol al renașterii și perpetuării vieții nu numai la nivel individual, ci și la nivel de grup, de societate. Este asigurarea perpetuării unui neam care de-a lungul mileniilor de prea multe ori a fost lovit necruțător de vânturile și valurile istoriei, dar care totuși a rezistat și, asemănător rămurelelor înverzite și înflorite care se trezesc la o nouă viață în fiecare primăvară, și acest neam a găsit mereu și mereu resursele de a reinvia și a o lua de la capăt de

fiecare dată când era lovit. Cea de-a treia cunună, cea dăruită „lăzăritele” are semnificația de confirmare a rodnicii și fertilității ca elemente necesare asigurării continuității vieții, prin ofranda adusă însuși principiului feminin, purtător al germeilor de viață nouă. și cine altcineva poate fi garantul acestei vieți noi, dacă nu chiar „lăzăritele”, aceste fete care, conform tradiției, în această zi au menirea de a asigura prin tot ceea ce fac ele tocmai fertilitatea și rodnicia oamenilor, precum și a

întregului regn animal și vegetal, adică a întregii firi...

Rotund precum cununa „lăzăritele” se împletesc destinele noastre, ale oamenilor celui de-al III-lea mileniu al erei creștine, cu destinele de mult apuse ale strămoșilor noștri, care ne-au lăsat acest tezaur nesecat de comori ale tradițiilor și obiceiurilor populare.

Obiceiuri și tradiții turcești

Cader Abdula

În continuare câteva sărbători ale turcilor nord-dobrogeni.

Cele mai importante sărbători sunt: RAMAZAN BAYRAM și KURBAN BAYRAM. Cu o lună înainte de Ramazan Bayram, se intră în post. Timp de 30 de zile musulmanii postesc din zori și până la apusul soarelui. În această lună cel ce vrea să se apropie de Allah, va câștiga bunăvoința lui și pentru celelalte luni ale anului, deoarece aceasta este luna mării răbdări iar răsplata este intrarea în Rai. Ramazanul este la începutul lunii pentru pomenirea morților, la mijlocul lunii pentru viață, iar la sfârșitul lunii pentru iertarea păcatelor. Acest post înseamnă abținerea de la mâncare, băutură, fumat și viață intimă în timpul orelor de post. În cele trei luni premergătoare Ramazan Bayramului, credincioșii trăiesc mai cumpătat, evitând excesele de orice natură. Postul are menirea de a cultiva dragostea, frăția între oameni, buna înțelegere și armonia, cinstea și moralitatea, munca, curățenia sufletească, iubirea aproapelui și a patriei. Ritualul postului este de fapt grija față de trup și de suflet și constituie un act de pietate, supunere și recunoștință față de Allah- creatorul, ce a trimis prin profetul Muhammed cartea sfântă a musulmanilor- Koranul. Ramazan Bayramul mai poartă și denumirea de șeker Bayram (sărbătoarea dulciurilor).

A doua mare sărbătoare a musulmanilor este KURBAN BAYRAMUL. Ca în majoritatea religiilor, a aduce un sacrificiu înseamnă apropierea sufletului de forța divină, în cazul musulmanilor de Allah. În vremuri îndepărtate, trăia un om sfânt,

Ibrahim, care își dorea foarte mult un copil. Ajuns la o vârstă destul de înaintată și văzând că nu i s-a împlinit visul, a rugat forța divină să-i dăruiască un copil. La 86 de ani, căsătorit fiind cu Hager- sclava oferită de faraonul Egiptului- Ibrahim devine tatăl unui băiat, căruia îi dă numele de Ismail. Când băiatul a împlinit vârsta de șapte ani, Allah-creatorul, pentru a-i încerca credința lui Ibrahim, îi șoptește în vis că atunci când l-a rugat să aibă un copil acesta a promis că va sacrifica ce are el mai scump pe lume. Trezindu-se din somn, își dădu seama că ceea ce are el cel mai scump pe lume, este Ismail. Cu durere în suflet îi povesti fiului despre visul avut. Pentru a demonstra cât sunt de credincioși, cei doi au urcat pe un deal, unde urma să aibă loc sacrificiul. După prima încercare, în care cuțitul nu a tăiat grumazul băiatului, convins de credința lor, Allah îl trimite pe îngerul Gebrail cu un berbec, care a fost sacrificat în locul băiatului. Acest sacrificiu se numește KURBAN, iar sărbătoarea care marchează acest eveniment - KURBAN BAYRAM.

Pentru musulmani a aduce un sacrificiu înseamnă credință, supunere și iubire. Zilele de Bayram încep dimineața cu rugăciunea de la Geamie, slujbă unde participă numai bărbații. Întorși acasă, cei mici sărută mâna celor mai în vârstă, ca semn de respect. Apoi are loc ritualul sacrificiului. Animalul sacrificat, de obicei un berbec, trebuie să fie perfect sănătos. După tăierea berbecului, din carnea rezultată se împart trei sferturi celor sărmani, orfanilor și oamenilor singuri, iar un sfert se gătește acasă pentru cei care vin în vizită. Pe lângă această kaurma, se servesc și dulciuri tradiționale turcești, cum ar fi baklava, kadaif sau saraylii. În zilele de Bayram, în primul rând trebuie să-ți vizitezi părinții și apoi celelalte rude, cei care sunt supărați trebuie să se împace iar cei cu stare materială mai bună să-i ajute pe cei năpăstuiți de soartă. Așa se sărbătorește în părțile noastre Bayramul.

Ansamblul Tuna - Tulcea

Cader Abdula

Cum am putea să transmitem tradiția și obiceiurile etniei noastre, dacă nu ne mobilizăm și nu atragem cât mai mulți membri, dar mai ales tineri și copii? Așa ne-a venit ideea, cam prin anul 1992, să alcătuim un ansamblu de tineri, căruia i-am dat numele, cum altfel, decât „Tuna”, care în limba turcă înseamnă „Dunăre”. Ansamblul „Tuna” este cel mai vechi ansamblu înființat în cadrul U.D.T.R. Așa cum am spus, un grup inimos de tineri au încercat, și au reușit să reinvie tradițiile și obiceiurile nord- dobrogene, obiceiuri care, ce-i drept se cam uitaseră. Din anul înființării și până în prezent s-au perindat în cadrul ansamblului multe generații care, deși plecați din localitate sau prinși cu treburile personale, tot mai trec pe la sediul filialei, să vadă dacă mai arde torța ce au aprins-o și au predat-o generațiilor următoare.

Acest ansamblu a participat la numeroase festivaluri din țară și străinătate, cum ar fi: „Peștișorul de aur”- Tulcea, Yafem-Yalova- Turcia, Kırjali- Bulgaria, Festivalul folcloric de artă și tradiție populară -Otopeni, Festivalul minorităților din Delta Dunării- Sulina, ProEtnica 2005 - Sighișoara, Festivalul interetnic al obiceiurilor și tradițiilor minorităților- Iași. Din primăvara anului 2005, ansamblul s-a îmbogățit cu un grup vocal, format din doamne de vârste și profesii diferite, dovedind astfel că arta nu are vârstă. Acest grup vocal și-a luat numele de KAYNANALAR. Aceste deosebite doamne se străduiesc să transmită mai departe cântecele vechi turcești, culese de la bunicii și părinții noștri. Grupul vocal a avut prima ieșire, pe scena Teatrului Național din Iași, iar recent s-a întors de la Festivalul Yafem din Yalov, Turcia, la care au participat 28 de țări.

Armenii, magia culorii spiritului sau dialogul vibrațiilor

Edi Antonian

Cei prezenți la festivalul ProEtnica - zilele comunităților etnice din România 2006 au putut participa și admira pe 19 august în incinta Casei cu cerb din Burg un vernisaj ce a expus lucrările inedite a trei artiști plastici armeni din Transilvania. Dar, haideți să vedem cine sunt ei:

Azaduhi Varduca Horenian

În acuarela românească s-au remarcat de-a lungul timpului câțiva mari artiști de origine armeană. Este suficient să amintim numele lui Artur Garuromin Verona sau Hrandt Avachian. Acuarelele lor, dincolo de tehnica de sine a acuarelei, sunt marcate de un cod cromatic izvorât dintr-o mare energie ideatică și afectivă. Azaduhi Varduca Horenian, reputata acuarelistă clujeancă, cultivă acest gen de mai bine de două decenii, având un palmares bogat exponențial care a întrunit sufragiile publicului și criticii de specialitate din țară și străinătate. Ea continuă într-un mod autentic, demersul acuareliștilor armeni din arta românească, dezvoltând conform propriului său univers rădăcinile conservate în codul cromatic al unei civilizații străvechi.

Arta lui Azaduhi Varduca Horenian se află sub semnul energiei benefice, a credinței în sensuri existențiale pozitive, în consubstanțialitatea ființei umane cu întregul cosmos. Nevoia de a atinge plenitudinea unei trăiri artistice este însoțită de asumarea sintetică a realului prin linie, formă, culoare. Ca urmare, subiectele devin motive plastice ce traduc trăsături ideatice și afective ale universului său. Floarea, pasărea, râul, muntele, dar și grota, și mai presus de toate ochiul conștiinței, iată câteva elemente ce capătă valențe simbolice în această lume edificată prin îndelung travaliu de atelier sub semnul sincerității trăirii. Culoarea, dar și albul hârtiei interpretat ca evocator al luminii, se întrepătrund într-un continuu dialog, creând prin modularea cea rară tensiune plastică care apare drept corolar al intensității trăirii. Somptuoasă, bogată, ardentă sau severă, culoarea se constituie în nucleu prețioase, prinse ca într-o montură în fermitatea structurii compoziționale. Contrastul complementar determină exaltarea reciprocă a culorii, argumentând astfel energia cromatică a imaginii. Dar, pentru Azaduhi Varduca imaginea plastică este și sublimarea unor stări de mare puritate poetică. Modularea rafinată a culorii se exercită asupra unor suprafețe cromatice savant dozate și alăturate în raport cald-rece. Imaginile exprimă coerent și autentic un demers nu numai plastic ci și spiritual, metaforele sale fiind revelatorii. Azaduhi Varduca a avut puterea de a transforma bucuria descoperirii plastice de o clipă în rigoarea și fermitatea unui stil căci, aparent spontane, ele sunt rodul unei originalități de esență, de asumare a unei atitudini existențiale, de încredere în viață, frumos și adevăr. Să nu uităm că în artă, cum spuneau anticii greci „Adevărul înseamnă Speranță”.

Ermone Martaian Zabel

Descendentă a unei familii de armeni refugiați în România în urma genocidului, s-a născut la data de 27 februarie 1973 la Miercurea Ciuc (Harghita).

A urmat școala generală și liceul la Gherla, iar în anul 1988 a absolvit Facultatea de științe Economice din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj. În prezent locuiește la Budapesta și lucrează în cadrul Uniunii Armenilor din Ungaria. Preocuparea pentru artă, probabil o tradiție de familie (bunicul său fiind meșter covorar), a apărut în perioada anilor de liceu. În activitatea sa de peste un deceniu și jumătate a luat parte la numeroase expoziții colective atât în țară cât și în străinătate, dintre care: Galeria Bastion - Salonul de iarnă - Cluj Napoca, Muzeul de Istorie Gherla, Casa de Cultură - Gherla, Centrul Cultural Român - Budapesta. De asemenea lucrările sale se pot regăsi în colecții particulare, nu numai în țară, dar și în Elveția, Germania, Franța, Ungaria, S.U.A.

Arta icoanelor pe sticlă înseamnă mai mult decât pictura. Mai întâi modul de realizare al unei astfel de lucrări este greoi, iar apoi stilurile de pictură întâlnite în iconografie sunt numeroase și se întrepătrund având ca rezultat o pictură uneori copilărească în ochii celor mai puțin cunoscători, dar icoana ca atare este o lucrare complexă care are

întotdeauna ceva de transmis. În marea majoritate a icoanelor sale a combinat particularitățile icoanei tradiționale ortodoxe cu trăsăturile de stil și coloritul unic al miniaturilor armenesti, încercând astfel să transmită lumii că neamul armenesc nu ar fi putut exista fără credință și asta nimic nu o dovedește mai bine decât faptul că ei au fost cei care au pășit primii peste pragul creștinătății.

Botond Debreczen

Grafica sa realizată în grafit sau cărbune privește adânc către trecutul armenilor din frumoasele orașe de odinioară, Gherla - Armenopolis sau Dumbrăveni - Elisabetopolis. Realizate fidel, dar într-o manieră proprie, creațiile sale cuprind aproape fotografic instantanee arhitecturale ale barocului transilvan armenesc. Uneori ele pot părea sumbre sau mai degrabă nostalgice, dar grafica sa reflectă un trecut ce astăzi este amintire precum și iluzia unor vremuri ce nu vor mai veni poate niciodată.

Croații în timpul și spațiul românesc - fereastră spre trecut

prof. Mihai Radan

Primul și cel mai vechi val de croați așezat în spațiul românesc în secolele XIII-XIV este cel cunoscut sub denumirea de „carașoveni”. Carașovenii sunt grupați în jurul celei mai vechi și mai mari localități, Carașova, populate de croați din România. Deasupra Carașovei străjuiesc ruinele cetății medievale a Carașovei (Caraso-fer-vari), cetate pe care localnicii o numesc „Turski grat” (Cetatea turcului). Celelalte localități în care conviețuiesc croații carașoveni sunt: Lupac, Clocotici, Nermed, Rafnic, Vodnic și Iabalcea. Un număr de patru localități s-au contopit cu cele existente: Seliște, Gariște, Iasenovacz și Tâlva. Până în a doua jumătate a sec. al XIX-lea populația croaților carașoveni număra 10.000 de suflete. Astăzi, în urma a două migrații: una spre est și alta spre vest, acest număr a scăzut la aproximativ 6.500.

Al doilea val este cel din Lipova (jud. Arad) și Rekaș (jud. Timiș). Acest grup a imigrat în spațiul carpato-danubian în sec. al XVI-lea. Croații din Lipova au lăsat doar urme pe inscripții funerare, iar cei ce mai sunt urmașii lor s-au integrat în așezările urbane (Arad și Timișoara). Al treilea val s-a așezat în apropiere de Jimbolia la începutul sec. al XIX-lea, mai precis, în anul 1801, în localitățile Checea și Cenei. În Checea, croații au construit o stradă, cunoscută și în prezent sub numele de „Strada croată”. Acest strat de croați provine din familii nobile care au primit pământ în acest spațiu românesc, în schimbul pământului cedat pentru interesele militare majore ale imperiului, din care Croația a făcut parte. Grupul este originar din zona Turopolje.

Portul și tradițiile

Croații carașoveni au un port al cărui specificitate îi deosebește atât de celelalte grupuri, cât și de alte etnii care conviețuiesc în spațiul balcanic. Având la bază o variantă veche a portului croat, specific doar croaților originari din Bosnia, care conviețuiesc în apropierea orașului Pecs din Ungaria (satul Ata), evoluând în simbioză de secole cu portul românesc, și cu cel al altor neamuri, portul carașovenilor și-a afirmat specificitatea, putând fi considerat unic din acest punct de vedere, în zonă. Bogat în floră și izomorfe, specificitatea lui rezidă și în contrastul

alb-negru, cu coloratură discretă. Portul croaților din zona Timișului și-a păstrat structura esențială, influențată puternic de alte porturi cunoscute în Banat (maghiar, german etc). Carașovenii, fiind și buni crescători de animale, au o bogată tradiție în domeniul oieritului și păstoritului, în timp ce la cei din Timiș abundă tradiția gospodarilor de șes. Nunta poartă amprenta obiceiurilor cunoscute și în poporul din care s-au desprins, podoabele miresei și ale mirelui au semnificații simbolice cunoscute și altor neamuri.

Cultura

Croații din România vorbesc trei tipuri de graiuri. Cei din grupul croaților carașoveni păstrează cele mai arhaice forme ale limbii croate vorbite, fapt care a atras atât cercetătorii din domeniul dialectologiei, cât și pe etnografi și istorici. Grupul din Rekaș are la bază un grai ștokavian cu puternice influențe bănățene, iar în Checea se folosește pronunția kaikaviană.

Învățământul public a luat ființă încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea prin grija călugărilor iezuiți, care au pus bazele școlilor confesionale în limba maternă. Cu mici excepții, învățământul în limba maternă a funcționat până în anul 1960, urmând o perioadă de întrerupere totală a acestuia. După 1990 în Carașova se reînființează secții în limba croată, iar la ora actuală funcționează Liceul bilingv româno-croat, de pe băncile căruia a ieșit în anul 2000 prima promoție de absolvenți. Limba maternă, ca obiect de studiu, se învață în toate unitățile școlare. Din rândul comunității croate au activat și activează profesori universitari, avocați, mai mulți preoți, profesori cu studii superioare, absolvenți ai institutelor de diferite specialități. Până la ora actuală peste treizeci de tineri au urmat cursuri ale învățământului superior la Zagreb, în Croația. Mulți dintre absolvenți își valorifică cunoștințele la catedrele de limba croată în cadrul comunității.

Confesiunea

Croații din România, ca de altfel toți croații din lume, sunt de rit romano-catolic și o venerază pe Maica Domnului. În toate localitățile sunt construite biserici. Construcția de biserici a început în a doua jumătate a secolului al XVII-lea

și s-a încheiat în decada a opta a secolului nostru, trei dintre biserici fiind construite în perioada comunistă. Confesiunea, portul, limba și tradițiile conferă comunității croate individualitatea și specificitatea etnică, pe care au conservat-o în pofida izolării și influențelor firești, ca urmare a conviețuirii în simbioză multietică. Un rol deosebit l-au avut în acest proces biserica, învățământul și relativa omogenitate etnică.

Ocupațiile

Croații carașoveni fiind așezați în zona muntoasă au îmbrățișat creșterea animalelor și

pomicultura, lăsând în urma lor o cultură considerabilă în acest domeniu, îmbinată cu tradițiile pământului în care conviețuiesc de secole. Cei din șesul bănățean și-au câștigat renumele de buni viticultori și agricultori. Carașovenii și-au încercat îndemânarea în olărit, dezvoltând un stil specific, deosebit de cel din Biniș (Banat). Cultura materială, după cum era și firesc, s-a integrat cu cea bănățeană, astfel încât se poate vorbi de un stil specific în arhitectură, în aranjarea interioarelor etc.

Portul copiilor din Carasova

Lumea basmului - tărâm de regăsire a etniilor

Dorin Stanciu

A cum patru ani, prezența unor spectacole de teatru de păpuși tradiționale în calendarul festivalului ProEtnica părea o fantezie inedită. Mulți dintre cei ce încercau să pătrundă în lumea festivalului căutau motivațiile existenței unei astfel de secțiuni. Volker Reiter - directorul executiv al Festivalului, a fost primul care a sesizat potențialul uriaș al unei astfel de abordări! De ce? Simplu! Pentru că vârsta inocenței copilăriei e aceea la care poți aborda cel mai bine problematica pe care un astfel de Festival o propune unei colectivități umane. Psihologia infantilă oferă argumente puternice pentru problematica interetnică, abordările și punctele de vedere exprimate uneori de copii fiind o temă de reflexie pentru adulții ce nu găsesc, adesea, soluții pentru problemele lor.

Vârsta basmului e cel mai potrivit moment pentru a prezenta viitorului membru al unei comunități adevăratul spirit de conviețuire ce trebuie să-l caracterizeze. De aceea, formula inedită pe care un proiect deschis copiilor și tinerilor o oferă celor ce abordează problematica interetnică a prins contur progresiv, atrăgând membrii comunităților etnice ce au fost stimulați să-și promoveze nu doar basmele populare, ci mai ales zestrea de învățătură și toleranță pe care autorul anonim a introdus-o în

creațiile populare spre zămislirea unui spirit curat, neîntinat de patima urii, dușmăniei și prostiei.

De la o ediție la alta, poveștile, poeziile populare și basmele și-au dat întâlnire tot mai des la ProEtnica, în citadela Sighișoarei, dovedind membrilor comunităților etnice din România că avem de învățat unii de la alții, că bogăția unei țări este desăvârșită de multiculturalitate, toleranță și dorința de cunoaștere a celor ce conviețuiesc pe plaiurile mioritice de sute de ani. Așa s-a ajuns ca basmele minorităților din România să constituie repertoriul abordat de teatrul de păpuși ce a funcționat în fiecare dimineață în Piața Turnul Cizmarilor. Beneficiarii acestuia au fost nu doar membrii ansamblurilor prezente la festival, ci și numeroșii turiști ce au ținut să profite de dimineațele festivalului. Spectacolele de teatru de păpuși oferite zilnic de Centrul Cultural „Petre Țuțea” din Bucovina fost urmate de ateliere de confecționare de păpuși tradiționale la care cursanții au fost copiii, tinerii sau adulții din ansamblurile participante, copiii din Sighișoara sau chiar turiștii aflați în trecere prin citadela Sighișoarei. Cele mai active participări le-au avut membrii comunității elene din Brașov (fie că erau licean, învățător sau bunic), membrii comunității italiene muscelene și copiii împătimiti de teatru din Sighișoara. „...ne-am îndrăgostit de cei doi păpușari pentru că au fost dispuși să-și rupă din timpul lor pentru a trezi copiii din noi, învățându-ne să facem păpuși. Ne-au oferit în cele două zile distracție, ocazia de a lucra împreună, șansa de a ne lăuda fiecare cu ceea ce am făcut. Codrin a plecat de la Sighișoara cu gândul de a învăța copiii de la grădinița unde mama lui este educatoare, să confecționeze păpuși BI-BA-BO. Datorită experienței acumulate la Sighișoara în prezența actorilor-păpușari, am hotărât ca pe viitor să realizăm o păpușă îmbrăcată în costumul nostru tradițional pe care o vom prezenta la următorul spectacol al

comunități noastre...” îi spuneau Ana, Cristina, Codrin, Ema, Anca, Andrei, George, Bogdan și Andreea, Cristinei Boboc - motorul neobosit al ansamblului grecilor din Brașov. Iulia adaugă într-o discuție avută după revenirea la Brașov: „Datorită păpușarilor am avut parte de o experiență cu totul specială. Am învățat să fac păpuși pentru prima dată în viață și contrar așteptărilor, mi-a plăcut foarte mult. Mă bucur că am avut ocazia să întâlnesc asemenea oameni dedicați cu timp și suflet acestei arte!” „Copiii din Câmpulung Muscel au decis să folosească această experiență pentru a realiza păpuși costumate în portul regiunii din care provin și sper ca și celelalte comunități ale italienilor din România să le urmeze exemplul cât mai curând” - spune Ioana Grosaru, unul dintre liderii cei mai activi ai comunității italienilor din România.

Atelierul a atras și copii din Sighișoara, care sub coordonarea Mihaelei Olar - actor și lider al Companiei LUMIOLAR, au inițiat și lucrat cu asiduitate la un proiect teatral ce își propune să dramatizeze Ramura I a epopeii armenesti „Vitejii din Sasun”.

Totodată, prin inedit și potențial al efectului multiplicativ, atelierul a găzduit chiar și adepți ai turismului cultural, aflați întâmplător în zonă, așa cum este cazul a doi francezi - Aurelia și Arzhel - expatriați în Brașov, pentru un an, în calitate de „chargé de mission” într-un proiect de cooperare franco-română ce are ca obiectiv inserția socială după vârsta majoratului a tinerilor asistați.

Deși atelierele de teatru ProEtnica și-au încheiat activitatea duminică, punțile stabilite în cele zece zile de festival sunt îndeajuns de trainice pentru a permite tuturor celor ce s-au cunoscut în cadrul atelierelor să păstreze legăturile create și să încerce a le exploata în anul ce ne desparte de cele zece zile de Festival ProEtnica 2007.

Ce este ProEtnica?

Festivalul ProEtnica, „Zilele comunităților etnice din România” este cel mai important proiect realizat de Asociația Centrul Educațional Interetnic pentru Tineret Sighișoara pe plan național și se desfășoară sub sloganul „Unitate în diversitate”.

ProEtnica își propune să ofere comunităților etnice din România o voce publică, posibilitatea să se reprezinte singure, cel puțin la nivel simbolic, prin forme culturale și programe pe care ele însele le consideră reprezentative și corecte.

Programul festivalului cuprinde în fiecare an reprezentații de dans și muzică, conferințe, ateliere de lucru, concerte, teatru de păpuși, precum și numeroase expoziții de artă și meșteșuguri. Pe scene și în piețele din cetatea Sighișoarei au loc reprezentații de dans și muzică tradițională și contemporană, iar începând cu ediția din 2005 se desfășoară spectacole de poezie și muzică folk, în cadrul serilor *Poetica ProEtnica*. Expozițiile prezintă arta plastică contemporană și tradițională, obiecte de etnografie, cărți și publicații.

În cele cinci ediții din perioada 2001-2005, ProEtnica a înregistrat un mare succes la Sighișoara și a avut un ecou pozitiv pe plan comunitar și la nivel național. Prezența a peste 30.000 de persoane în fiecare an, în special tineri, și ecurile din presă au reușit să promoveze ProEtnica peste granițele Sighișoarei și chiar ale României. ProEtnica este astfel una dintre cele mai importante manifestări multietnice din Europa de Sud-Est.

Asociația Centrul Educațional Interetnic pentru Tineret Sighișoara, organizatorul principal al festivalului ProEtnica, a beneficiat de sprijinul financiar al Institutului pentru Relații Culturale Externe din Stuttgart (IFA), al Departamentului pentru Relații Interetnice al Guvernului României, al ambasadei R.F.Germania la București și al Ministerului Culturii și Cultelor. Festivalul s-a desfășurat sub înaltul patronaj al Ministrului Culturii și Cultelor, al Ministerului Afacerilor Externe și de asemenea, sub înaltul patronaj al Excelenței sale Ambasadorul R.F. Germania la București.

Ediția din anul 2006 (18-27 august) a fost organizată împreună cu următoarele comunități etnice: albaneză, armeană, bulgară, cehă, croată, elenă, evreiască, germană, italiană, macedoneană, maghiară, poloneză, rromă, ruso-lipoveană, ruteană, sârbă, slovacă, tătară, turcă, ucraineană, precum și împreună cu Institutul de Studii Internaționale al Universității Babeș-Bolyai.

Partenerii festivalului sunt Departamentul pentru Relații Interetnice al Guvernului României, Ministerul Culturii și Cultelor, Autoritatea Națională pentru Tineret, Ambasada R. F. Germania la București, Agenția Națională pentru Sprijinirea Inițiativei Tinerilor, Consiliul Județean Mureș, Direcția Județeană pentru Tineret Mureș și Primăria Sighișoara.

Dansând cu un nuc

Dan Lotoțchi

Mă opresc de fiecare dată când aş vrea să scriu ceva profund sub acelaşi nuc din grădina mea interculturală pe care-l consider cel mai serios consilier al profunzimii: tăcut mă aprobă de nenumărați ani, amintindu-mi prin persistența unei prezențe foșnitoare un adevăr pe care civilizația noastră de europeni ne-nuci îl uită mereu sau îl transgresează sistematic: „prezența nu este o adunare”. Îl văd singur, mulțumit de comunitatea nucilor din jur și îi propun, discret estetic, un festival al nucilor. Dar măruț? Îmi spuse măruț. Dar grindina? Îmi spuse grindina. Dar apele șaeșului? Îmi spuseră cotele apelor șaeșului. Dar numă-uita? Îmi spuse uitarea. Toată lumea suflării are drept de întâlnire, drept consfințit de comunitatea

drepturilor, și ale omului, și ale vegetalului, și ale păsărilor, și ale insectelor. Drept european. Dreptul la liberă exprimare este un codicil care încă nu conține toate formele posibile de exprimare. Faptul că scriu acest text cu mijloace umane, în prezența unui nuc, mă fascinează de fiecare dată când îl exercit: este dreptul meu. Mă simt protejat, dar și periclitat în nuce. Mă adun, dar nu mă întâlnesc.

și acum, printr-o faimoasă figură retorică (ce l-a costat pe Napoleon exilul pe o insulă), voi vrea să sugerez că Europa comunităților etnice se aseamănă întrucâtva regretului de a nu fi doar nuc (în sensul protector) și de a distribui calitatea etnicității unei egale distribuții vegetale asupra pământului. Noi, expulzați din Babel, locuim pământul aidoma copacului. Observație etnografică: dansul transpune procesualității seminței calitatea de a locui. Printre alte sensuri (pierdute în spațiul mereu egeean), Ethnos însemna înseminarea locului. Prin neasemănare la semănare. Sămânța ca ethos. Etimologia este o încercare de a nu uita sensul. Etnologia este așijderea, cu acest palatin al rostirii

care e dintotdeauna același: diferitul de astăzi ne aseamănă mereu în timp.

Cum aş putea decât din admirația mea față de nuc să nu acord acest plus ontologic, în condiția mea modestă de om rostitor, unui fapt anodin, care se întâmplă acum, și de vreo câțiva ani, într-o cetate aproape milenară; dar al cărei spirit îl înțeleg ca ieri (spre 1200 prima atestare scrisă) la fel de viu: „numai omu-i trecător”. Etnii, civilizații, cetăți. Lumina de peste deal condensată într-un spațiu alveolar. „și au curs semințele pre pământ” precum mierea în hexagonul luminii, ca un timp diseminat în constructe metaforice - dincolo de simbol e un semn.

Semnul meu pentru acest festival interetnic: să nu uităm că în orice adunare e comuniune. Că sacrificăm din timpul nostru uman un timp al nukului. Mai puțin bogat cât la anul: înțeleg și constant. și pentru bunul spirit al acestor rânduri. Sper că nu sunt ca nuca-n perete. Pe o rețetă perfectibilă an de an.

„Cred că nu mai e nimic din ceea ce a fost cândva în zona muzicilor poetice”

interviu cu Mircea Florian

Născut la 5 decembrie 1949 la Satu-Mare, Mircea Florian este autorul celebrelor piese „Podul de piatră”, „Veveriță subacvatică”, „Împreună”, al LP-ului „Iubirea, tainicul vârtej”(1983), pentru a enumera numai câteva dintre piesele care l-au transformat într-o legendă a muzicii folk românești. Stabilizat din 1986 în Germania, Mircea Florian revine anual în România pentru a participa la festivaluri de muzică și diferite proiecte artistice. Mircea Florian a cântat în seara zilei de 25 august în cadrul serilor „Poetica ProEtnica”.

- Domnule Mircea Florian, ce credeți despre muzica pe care ați respirat-o la Sighișoara, ce se întâmplă acum cu folkul și care sunt preocupările dumneavoastră în prezent? Cum se vede de departe folkul românesc?

- De departe se vede foarte difuz totul. Dar asta nu înseamnă mare lucru, oricum e perspectiva mea personală. Eu cred că nu mai e nimic din ceea ce a fost cândva în zona muzicilor poetice. Asta fiindcă atunci când s-a născut în țară la noi mișcarea asta, la care sigur s-a potrivit să contribuie și eu destul de serios, ea era și un fel de refugiu, nu era doar creație pură, era chiar un refugiu și refugiul acesta era atât de necesar încât concentra foarte tare și poetica și muzica în el. Astăzi chestiunea e foarte difuză, este extraordinar de comercializată, ceea ce se cântă sub acoperișul acesta „folk”, cum se spune, este extrem de comercializat, extrem de simplificat, marcat de niște formule care sunt ale show-biz-ului, în care lumea trebuie să cânte cu publicul. Dar toate rictusurile astea, să se cânte împreună cu cel care cântă, să se ridice mâinile pe sus, mie mi se pare că sunt niște lucruri foarte artificiale, care țin într-adevăr de show-biz, foarte bune, altminteri, dar nu în zona asta. Mie mi se pare că zona aceasta de muzică și poezie nu are nevoie de așa ceva. E ceva care ține de intimitate, o comuniune între public și autor care nu presupune, sau nu admite aproape, formule de manifestare de felul acesta. Sigur, asta este perspectiva mea, poate sunt extremist, poate sunt eu mai pretențios...

- Ceea ce faceți are ceva donquijotesc...

- Da, fără îndoială, a avut întotdeauna, de altminteri chiar și prin faptul că m-am apucat la început, când nimeni nu făcea asta aici... Da, am ceva de călăreț pe un cal scund și cu o lance foarte lungă în mână... Dincolo de toate astea, eu îmi văd de treabă ca să zic așa. Am început de foarte mult să fac lucruri extrem de diferite, sună poate exagerat și chiar caraghios, dar merg pe foarte multe cărări, nu fiindcă aş fi amețit de alcool, ci fiindcă pur și simplu merg pe foarte multe cărări. Mă ocup de muzică, de muzică de teatru, de muzică de film, mă ocup de instalații de sunet, de artă performantă, expun în muzee, chiar în mari muzee și expoziții (am expus de pildă la Bienala de la Venetia). Cânt în continuare muzici foarte diferite, de la muzică melopoică, cum îmi place mie să-i spun, până la muzică electropop, electrorock, cu foarte multe tente etno. O paletă foarte largă, dar eu cred că doar așa pot să exist.

- Există ceva care reunește activitățile acestea atât de diferite?

- Da, cred că sunt eu: Mircea Florian.

Interviu realizat de
Paul George Matei

Cartierul cu prieteni

În îndepărtate vremi de trudă didactică, obișnuiam, asemeni tuturor profesorilor de franceză, să-mi chinui elevii cu complicate reguli de gramatică. Încercam să le fac mai puțin aride, propunând tot felul de exerciții de imaginație. Astfel, „Si conditionnel” devenea un pretext de a vorbi despre ce am face dacă săptămâna ar avea șapte duminici, ce ar face ei, elevii, dacă ar fi pentru o zi directorul școlii, sau președintele țării, sau, pur și simplu, ce ar face dacă ar fi floare, vânt, munte etc. Mi-l amintesc și acum pe Vlad, un băiat cu ochii verzi, atunci puțin derbedeu, astăzi, medic în Franța, care a formulat o frază perfectă, gramatical și simbolic: „Dacă aş avea bani, aş cumpăra un cartier unde să locuiesc toți prietenii mei”. M-am gândit de multe ori la fraza lui Vlad, treptat mi-am asumat-o atât de tare încât a devenit, mărturisesc, „visul meu, din toate, cel frumos”. Poate nu mi-ar trebui chiar un cartier pentru prietenii mei, ar fi de ajuns și o stradă, sau o scară de bloc, dar, oricum, ce minune ar fi, să fac doar doi pași până la ușa Martei, să dau zilnic nas în nas cu Andi, Sandu sau Vasile, să-i văd zilnic pe ei, prietenii mei pur și simplu... Mi-am amintit acest vis zilele trecute în timp ce adăstam pe o terasă din Piața Cetății din Sighișoara și am înțeles brusc de ce revin în vechea cetate, de câțiva ani buni, la Festivalul Medieval, anul acesta la cel al etniilor sau pur și simplu fără nici un motiv. Cred că aici, la Sighișoara, ar putea fi locul cartierului sau măcar al străzii mele cu prieteni. Sighișoara, cu aerul ei de Woodstock în timpul festivalurilor, Sighișoara, învăluită de un aer de foarte de mult, de altundeva, în „zilele de lucru”, Sighișoara, unde poți să întâlnești prieteni de pretutindeni pe care nu i-ai văzut de ani de zile, unde îți faci prieteni într-o clipă printr-o strângere de mână, Sighișoara cu un „ceva” pe care nu l-am definit încă, fapt care mă îndeamnă să revin... Sighișoara, unde discuțiile despre integrarea europeană se relativizează, când vezi tineri din Japonia sau Noua Zeelandă care se integrează perfect în viața cetății... Sighișoara, care păstrează încă în cutele zidurilor aerul de libertate al acelei lumi medievale fără granițe, pe care încercăm, conștient sau nu, să o regăsim... și anul acesta, la Festivalul ProEtnica, pot să spun că am înțeles foarte bine tot ce spuneau artiștii celor douăzeci de etnii participante, am înțeles perfect, cu inima, fără să știu prea multă germană, croată, maghiară... Anul acesta cartierul meu și-a adăugat câteva case noi și, cu o mândrie de proprietar, de vechi miliardar de imagini, spun: Sighișoara e Europa, e cartierul meu cu prieteni.

Letiția Ilea

Coordonatori:
I. Maxim Danciu,